

Қазақстан
Республикасы Бас
прокуратурасының
жанындағы
құқық қорғау
органдарының
Академиясы

Құқықтық ғылыми-практикалық журналы

Зан және Заман

ISSN 1606-4194

Академия
правоохранительных
органов
при Генеральной
прокуратуре
Республики
Казахстан

№11 (203)
қараша-ноябрь, 2017

- В ЗАЩИТУ БИЗНЕСА,
В ПОДДЕРЖКУ ПРАВОВЫХ РЕФОРМ
- МОДЕРНИЗАЦИЯ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА В
ЦЕЛЯХ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ЗАЩИТЫ ГРАЖДАН
- БАЛА ТӘРБИЕСІ – БАРШАНЫҢ ІСІ

ШКОЛА ПОДГОТОВКИ РУКОВОДИТЕЛЕЙ НОВОЙ ФОРМАЦИИ

В Академии правоохранительных органов при Генпрокуратуре стартовали очередные курсы профессиональной переподготовки кадров, состоящих в Президентском резерве. Повышать квалификацию будут руководители органов прокуратуры и внутренних дел.

В открытии мероприятия приняли участие Помощник Президента – Секретарь Совета Безопасности Владимир Жумаканов и Генеральный Прокурор Жакип Асанов.

Генеральный Прокурор отметил значимость обучающего мероприятия в контексте реализации поставленной Главой государства задачи по формированию руководителей новой формации – лидеров и современных менеджеров. «На обучение направляются лучшие сотрудники, прошедшие особый порядок отбора для замещения ключевых руководящих должностей. Основная цель обучения – подготовить резервистов к будущей ответственной работе, совершенствовать их профессиональ-

ные и управленческие компетенции. Новые подходы к организации обучающего процесса отвечают современным трендам и важнейшим этапам развития страны» – подчеркнул он.

Руководитель Академии Наиль Ахметзакиров рассказал о программе обучения сотрудников Президентского резерва, а также о новых идеях и подходах к подготовке кадров.

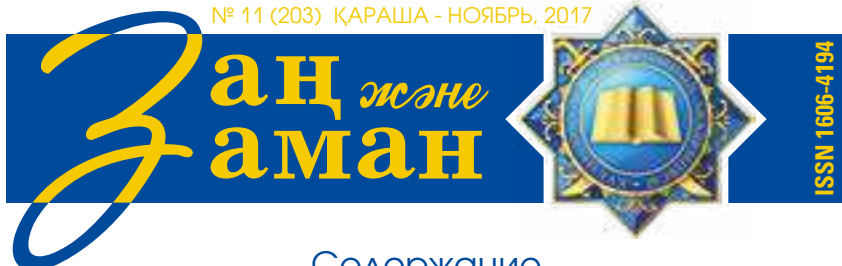
Программа специальной подготовки управленческих кадров стартовала в апреле минувшего года. Главная задача обучения – помочь слушателям в совершенствовании профессионально-личностного потенциала, вооружить важными и полезными знаниями, современными инструментами оперативного управления и стратегического планирования. Будущих руководителей учат быть эффективными менеджерами и организаторами, уметь принимать оперативные и адекватные решения в различных кризисных ситуациях, с которыми приходится сталкиваться руководителям.

Тренинги и мастер-классы проводят лучшие отечественные и зарубежные эксперты, в т.ч. руководители государственных органов.

Все это дает свои очевидные результаты. На сегодня в стенах Академии профессиональную переподготовку прошли 56 резервистов, 13 из которых уже работают на высших должностях. Вновь назначенные руководители, прошедшие школу Президентского резерва, успешно используют прогрессивные подходы в организации своей работы.

Программа Президентского резерва способствует реальному укреплению кадрового ядра правоохранительных органов. Качественное научное и методическое обеспечение учебного процесса позволяет последовательно и целенаправленно решать поставленные задачи по подготовке грамотных и прогрессивно мыслящих руководителей.

*Полный текст выступления
Н. Ахметзакирова читайте на стр. 8.*

Содержание

■ МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО	
Встреча Генерального Прокурора Республики Казахстан Жакипа Асанова с коллегами из Турции	2
■ ПРАВОВАЯ ЗАЩИТА	
М. Ахметжанов. В защиту бизнеса, в поддержку правовых реформ	3
■ КАДР САЯСАТЫ КАДРОВАЯ ПОЛИТИКА	
Н. Ахметзакиров. Тезисы выступления на открытии курсов подготовки Президентского резерва руководства правоохранительных органов	8
■ ӨЗЕКТІ СҰХБАТ АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ	
К. Игембаев. Наша основная задача – защитить интересы тех, кто в этом больше всего нуждается	11
Х. Дауешов. Тұғыры биікте көрінген	14
А. Жылқыбаев. Өмір тәжірибесінен алынған жобалардың келешегі зор	18
■ ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕФОРМА ПРАВОВАЯ РЕФОРМА	
А. Мухаметжанов. Модернизация уголовного процесса в целях повышения уровня защиты граждан	21
■ ҚҰҚЫҚТЫҚ СТАТИСТИКА / ПРАВОВАЯ СТАТИСТИКА	
А-А. Саттар. Тексеруші органдардың лауазымды тұлғалары әкімшілік жауапкершілікке тартылды	
■ ТҰЛҒА / ЛИЧНОСТЬ	
Асабаю Мамутову, бывшему Прокурору Каз.ССР, государственному и общественному деятелю, ученому-правоведу 105 лет	26
А. Ағыбаев. Ұстаз	28
С. Исаев. Халқымыздың тұғыры биік тұлғаларының бірі	30
Ш. Ниязбеков. Аяулы аға	32
А. Мамытов. Бақыт деген не ?!	33
■ ПРОШУ СЛОВА	
О. Сулейменов. К вопросу о статусе, компетенции и порядке деятельности прокуратуры	35
■ ӨЗЕКТІ ТАҚЫРЫП АКТУАЛЬНАЯ ТЕМА	
Б. Нұрмағамбетов, З. Калмурзина. Бала тәрбиесі – баршаның ісі	37
■ ЮБИЛЕЙ	
Бывшему следователю прокуратуры Бацура Е.Ф. – 80 лет	40

в интересах законности
и стабильности в стране

СОБСТВЕННИК:

Академия правоохранительных органов
при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ:

Ахметзакиров Н.Р. – и.о. ректора Академии правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан, кандидат психологических наук.

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

Султанов К.С. - депутат Мажилиса Парламента Республики Казахстан, председатель Консультативного совета по вопросам обеспечения законности при Генеральной прокуратуре, доктор политических наук, профессор;

Капинус О.С. - ректор Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, доктор юридических наук, профессор;

Шаяхметов Ш.Ш. - и.о. первого проректора Академии правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан, кандидат юридических наук, доцент;

Годунов В.Н. - директор института переподготовки и повышения квалификации судей, работников прокуратуры, судов и учреждений юстиции Белорусского государственного университета (Республика Беларусь), доктор юридических наук, профессор;

Пуделька Й. - глава Представительства Германского общества по международному сотрудничеству (GIZ) в Казахстане (Берлин, Германия);

Бегалиев Е.Н. – профессор кафедры Института послевузовского образования и повышения профессионального уровня Академии правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан, доктор юридических наук, доцент;

Бекишева С.Д. – главный научный сотрудник Центра исследования проблем уголовной политики и исполнения наказаний Межведомственного научно-исследовательского института Академии правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан, доктор юридических наук, доцент;

Бидильдаева Г.А. – доктор юридических наук, профессор Кыргызско-Российского Славянского университета имени первого Президента России Б.Н. Ельцина (Кыргызская Республика);

Шнарбаев Б.К. – профессор кафедры права Костанайского филиала Челябинского государственного университета, доктор юридических наук, доцент;

Журсимбаев С.К. - доктор юридических наук, профессор;

Раимбаев С.И. - судья Верховного Суда Республики Казахстан в отставке, секретарь Союза судей Республики Казахстан, кандидат юридических наук.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР –

Шокатаев С.К.,
почетный работник прокуратуры,
кандидат юридических наук.

ИЗДАТЕЛЬ:

ТОО «Научно-правовой медиациентр «Арнұр»

АДРЕС РЕДАКЦИИ:

010000, г. Астана,
ул. Омарова, 60, каб. 217. Тел. 8(701) 717 05 99,
e-mail: zan-zaman@bk.ru
web: www.zan-zaman.kz

Журнал зарегистрирован 01.07.2017 года
в Комитете государственного контроля в области связи,
информатизации и средств массовой информации Министерства
информации и коммуникаций Республики Казахстан.

Подписной индекс: 75860
Свидетельство № 16601-Ж
ISSN 1606-4194

Тираж: 747 экз.

Отпечатано в типографии «Print House Gerona»
050040, г. Алматы, ул. Сапатаева, 30а/3, офис 124

Ответственность за достоверность сведений
в опубликованных материалах несут авторы.

Генеральный Прокурор Республики Казахстан ЖАКИП АСАНОВ ПРОВЕЛ ВСТРЕЧУ С КОЛЛЕГАМИ ИЗ ТУРЦИИ

С официальным визитом в Казахстане побывали Председатель Верховного суда Турецкой Республики Исмаил Рюшту Джирит и Генеральный прокурор этой страны Мехмет Акарджа.

Приветствуя зарубежных коллег, Жакип Асанов отметил дружественный и конструктивный характер двусторонних отношений в правовой сфере.

Турецкая сторона была проинформирована об изменениях в деятельности казахстанской прокуратуры, связанных с принятием нового Закона «О прокуратуре», и работе по усилению защиты граждан в уголовном процессе.

Собеседники обсудили широкий спектр вопросов, представляющих взаимный интерес, и обменялись мнениями по наиболее актуальным проблемам международной повестки дня.

Рюшту Джирит и Мехмет Акарджа ознакомились и положительно оценили работу Центра правоохранительных услуг и проектного офиса Генпрокуратуры Казахстана.

Им продемонстрирован ряд проектов, реализуемых Комитетом по правовой статистике и специальным учетам в рамках Послания Главы государства по развитию в стране цифровых технологий. Это проекты: «Е-уголовное дело», «Единый реестр административных производств», «Аналитический центр» и др.

Стороны позитивно отметили возможности Аналитического центра выдавать криминогенные прогнозы, аналитические материалы для информированности населения и повышения эффективности работы правоохранительных органов, применяя Data driven decisions (решения, основанные на данных) за счет алгоритмизации процессов и автоматизации аналитики, а также связки внутренних и внешних данных.

В завершение встречи, Жакип Асанов поблагодарил турецкую сторону за визит и выразил намерение дальнейшего расширения взаимодействия в правовой сфере.

В ЗАЩИТУ БИЗНЕСА, В ПОДДЕРЖКУ ПРАВОВЫХ ПЕРЕМЕН

Модернизация уголовного процесса постепенно приносит свои результаты. В части экономических преступлений преобразования реально отобразили нацеленность государственных органов на повышение защиты уровня бизнеса. О том, как ситуация изменилась по этому направлению в уголовно-процессуальном законодательстве и чего еще ждать предпринимателям Казахстана, наш разговор с заместителем Генерального Прокурора РК Маратом Ахметжановым.

– Марат Муратович, прокуратура сейчас заметно активизировалась в плане защиты прав предпринимателей. С чем это связано?

– Глава государства неоднократно озвучивал принцип «Сильный бизнес – сильное государство». Очевидно, Президент подразумевал то, что именно предприниматели должны

выпускать больше половины продукции Казахстана. В этом и есть залог создания устойчивой экономики. А потому и страна должна быть заинтересована в том, чтобы бизнес

дышал полной грудью. И прокуратура здесь в первых рядах. Обусловлено это, прежде всего, влиянием бизнеса на преступность. Не случайно, по статистике свыше 80 процентов всех преступлений совершают безработные. А от кого, как не от предпринимателей зависит создание рабочих мест?

В то же время, благоприятный бизнес-климат напрямую зависит от состояния законности работы контролирующих органов, от степени административного давления со стороны чиновников. В августе прошлого года вместе с Национальной палатой предпринимателей «Атамекен» мы провели Первый Форум по защите бизнеса, на котором обсудили и определили наиболее острые проблемы. Тогда же была утверждена «дорожная карта», которая предусматривает 5 направлений и 115 мероприятий. И за год по этой части есть уже результаты.

– По каким основным направлениям здесь работает прокуратура?

– Одной из главных проблем для предпринимателей на сегодня является сфера уголовного процесса. В феврале текущего года Глава государства отметил, что силовики

заводят очень много экономических дел. Половина из них потом прекращаются. А ведь каждое дело сопровождается выемками, обысками, проводятся ревизии, на активы налагаются аресты. Расследование длится годами. И в результате, когда предприниматель попадает в орбиту уголовного дела, против него включается вся мощь государственного принуждения.

Сможет ли после этого выжить бизнес? Ответ очевиден. И подтверждается это данными проведенного анализа, согласно которому, почти половина попавших в эти «жернова» компаний прекратили своё существование. А десятки, а то и сотни людей в итоге остались без работы.

Дело в том, что согласно Уголовному и Уголовно-процессуальному кодексу Казахстана, вступившим в силу в 2015 году, появился Единый реестр досудебных расследований. Он обязывает регистрировать все уголовные преступления, дабы решить проблему укрывательства и необъективности следствия. При этом сама регистрация стала осуществляться в электронном формате, что способствовало открытости и прозрачности всего уголовного процесса. Но, как показало время, не все риски для бизнеса были спрогнози-

рованы. Ведь фактически все регистрируемые преступления, независимо от того, действительно ли виновен предприниматель или это была попытка его устранения конкурентами, выбывал из бизнес-среды как минимум на полгода. Приостанавливалась и его работа, терялись уже налаженные контакты.

Чтобы переломить ситуацию, мы изменили порядок регистрации для экономических преступлений. В частности, было предложено, а теперь уже и введено новое правило, по которому для регистрации в ЕРДР необходимо наличие акта уполномоченного органа и данные о нанесенном ущербе. Это позволило исключить необоснованные доносы, клевету в отношении добросовестных бизнесменов, поскольку вину их нужно теперь еще и доказать. А в результате, число регистрируемых уголовных дел по экономическим преступлениям сократилось в 4 раза. Так, если за 9 месяцев 2016 года их было зарегистрировано 4499, то за такой же период текущего года – всего 1261 уголовное дело. Для сравнения приведу и другие цифры: раньше фиксировалось порядка 500 экономических преступлений в месяц, а теперь их не более 140.

– В этом ли состоит суть модернизации уголовного процесса, о которой сейчас говорят на самом высоком уровне?

– В том числе, но не только. Вообще модернизация уголовно-процессуального законодательства началась в Казахстане с самого обретения независимости. Это было поэтапное обновление системы с переходом от социалистической к современной модели управления государством. Кстати, первый Уголовный кодекс мы приняли в 1998 году, а дальше были законы, указы и НПА. Однако, новой вехой стали УК, УПК 2015 года. В них разрешилось много проблемных вопросов. И все они были нацелены на повы-

шение защиты прав человека, состоятельности сторон и внедрение базовых принципов развитых стран.

Впрочем, жизнь не стоит на месте. И уже после принятия этих кодексов возникла необходимость в новых поправках, внесении в них изменений и дополнений. В рамках последующей модернизации уголовного процесса, по поручению Главы государства была создана рабочая группа. Туда вошли первые руководители Верховного Суда, Минюста, правоохранительных и специальных органов. Мы еще раз пересмотрели опыт Англии, Германии, Грузии и Эстонии.

Результатом нашей совместной работы стал разработанный законопроект «О реформировании уголовного процесса и совершенствовании иных аспектов правоохранительной деятельности», который уже находится на рассмотрении в Парламенте. Среди прогрессивных его новелл – снижение сроков задержания лиц с 72 до 48 часов, расширение полномочий адвокатов по внесению ходатайств и сбору доказательств. Следуя мировой практике, также продолжилась и поэтапная передача санкционирования суду различных следственных действий – залог, принудительное освидетельствование, отбор образцов, проведение негласных следственных действий.

Что касается экономических преступлений, то по таким делам теперь уже законодательно закрепляется недопустимость применения ареста как меры пресечения, за исключением только 6 из 36 статей. К последним относятся фальшивомонетничество, рейдерство, создание финансовых пирамид и других преступлений, совершенных организованной преступной группой.

Как альтернативу аресту сейчас широко применяют залог. И это не только «спасает» самого подозреваемого, но и его работников, которые продолжают работать в штатном режиме. Более того, если ущерб государству, при доказанности его вины,

предпринимателем будет возмещен, то его от уголовной ответственности могут и вовсе освободить.

Также, о чем уже было сказано выше, введено ограничение по регистрации преступлений, которое исключает возможность начала досудебных расследований по заявлениям и сообщениям, в которых отсутствуют сведения об ущербе, существенном вреде либо незаконном доходе, подтвержденном актами проверок, ревизий или аудита. Сюда же относятся сообщения о нарушениях, основанных на неисполнении или ненадлежащем исполнении гражданско-правовых сделок, совершенных в письменной форме и не признанных судом недействительными, мнимыми или притворными. Теперь это на законодательном уровне закреплено в Уголовно-процессуальном кодексе и подлежит неукоснительному соблюдению.

– Недавно были приняты акты по гуманизации уголовного законодательства. Но не будут ли послабления негативно влиять на экономическую преступность в целом?

– Еще на заре становления нашей правовой системы Глава государства отмечал: «Гуманизация уголовного политики – это не попытка разгрузить тюрьмы, а принципиально иное. Известный тезис о том, что предупредительное воздействие наказания не в его жесткости, а в его неотвратимости, должен наполниться реальным содержанием».

В этой связи мы решили сознательно провести дальнейшую гуманизацию законодательства. Ведь от экономически активных граждан больше пользы на свободе, чем за решеткой.

3 июля текущего года Президентом подписан Закон «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам совершенствования правоохранительной си-

стемы». Согласно ему, в 10 раз удалось увеличить размер ущерба (с 2 тысяч до 20 тысяч МРП) для наступления ответственности физических лиц за уклонение от уплаты налогов. И то при использовании заведомо фиктивной счет-фактуры.

Штрафы, как альтернатива лишению свободы, помимо прочего введены также и по шести составам тяжких и особо тяжких преступлений. А полное освобождение от ответственности теперь предусмотрено по семи экономическим статьям, но только если преступление совершено впервые и полностью возмещен причиненный ущерб. Так, недавно суд Кызылорды рассматривал дело по факту уклонения от уплаты налогов. И здесь подсудимые добровольно возместили ущерб в размере 1,3 млрд тенге, за что были освобождены от ответственности.

– Сегодня достаточно остро стоит вопрос и по лжепредпринимательству. Какие меры вы принимаете для разрешения этой проблемы в рамках модернизации уголовного-процессуального законодательства?

– Проблема действительно актуальная. Лжепредприятия до по-

ры до времени позволяют обходить закон многим недобросовестным предпринимателям. Но при «разборе полетов» страдают и не посвященные в эти дела бизнесмены. По нашим данным, услугами обнальщиков пользовались порядка 35 из 75 тысяч предпринимателей Казахстана. Это факт. Тем самым, они создавали себе незаконное преимущество перед добросовестными бизнесменами. Ведь, по сути, самоосвобождались от налоговой нагрузки. А значит, могли позволить себе снижать себестоимость продукции, больше платить своим рабочим, закупать лучшее оборудование. Честный бизнесмен, который платит все налоги, всегда проигрывает таким конкурентам. И теневой бизнес либо разоряет его, либо развращает и заставляет становиться таким же.

Нужно было менять все в корне. Ведь как было раньше: сначала выявляем лжефирму, и только потом отрабатываем ее контрагентов. Чисто налоговые отношения были сильно криминализованы.

А все почему? Потому что Налоговый кодекс переложил «головную боль» фискалов на следователей, прокуроров и судей. Налоговик свои выводы о фиктивности операций должен был подкрепить решением по уголовному делу. Самое главное – не было избирательного подхода. Репрессии сметали всех под одну гребенку. Но если все очевидно и поставщиком выступает «фирма-однодневка», то, на наш взгляд, вполне достаточно и акта налоговой проверки. И поэтому, в соответствии с законом, вступившим в силу в июле текущего года, мы пошли на декриминализацию статьи 215 УК РК «Лжепредпринимательство».

Убежден, надо развивать нормальное налоговое администрирование. Нужно доказывать, прежде всего, вину того, кто уклоняется от налогов. За это никто ответствен-

ность не снимает. Но не надо проверять всех подряд. Теперь будет отбор с четкими критериями. Инструменты для этого есть: это и встречные проверки, и системы управления рисками, и камеральный контроль. Конечно, больше работы ляжет на плечи налоговиков, но процесс станет избирательным и разборчивым, что освободит от давления на добросовестных бизнесменов. Я думаю, это нововведение коренным образом скажется на бизнес-среде в республике в целом.

Отдельно хотелось бы сделать акцент на вопросах по административным штрафам. Не секрет, что размеры последних огромны и несправедливы. Совместно с Минюстом мы их решили смягчить. Чего ожидать? Снижения размеров штрафов по 157 составам преступлений, 50-процентной «скидки» при признании своей вины, а 30% – если есть смягчающие обстоятельства.

Если не исполнено предписание госоргана, то у суда появится право выбора – приостанавливать деятельность или нет. Возможно сейчас и досрочное возобновление деятельности. Условие одно – устранение нарушений. Так мы исключим возможность «коррупционного торга». Предприятия не будут простаивать. Сохранятся рабочие места. Соответствующие поправки находятся уже в Парламенте.

– *Беспокойство сейчас у бизнес-сообщества вызывают и многочисленные проверки. Как обстоит ситуация на деле?*

– Оптимизация контрольно-надзорной деятельности – это наше третье ключевое направление работы. Действуем системно, на протяжении нескольких лет. Внедрили электронную регистрацию, отказываем по незаконным проверкам, отменили плановый характер. В итоге за 7 лет проверок стало меньше почти в 5 раз. Количество их было снижено с 30 тыс. до 5,7 тыс. в месяц.

Однако работа продолжается. В этом году совместно с «Атамекеном» и Министерством национальной экономики РК мы провели ревизию контрольно-надзорных функций всех госорганов. И приняли решение сократить 137 функций или 25% от всех КНФ. Будут исключены более 17 тысяч ненужных требований, которые предъявляются предпринимателям в ходе проверок. А это почти 60% от общего числа. Но и это еще не все.

Регистрацию проверок мы переводим в умную риск-ориентированную IT-систему. Она не даст возможности беспокоить бизнес на «ровном месте». Ее суть – находить потенциальных нарушителей и ориентировать госорганы, куда надо идти и кого проверять. А для предпринимателей в этом году мы запустили мобильное приложение «Камкор». Благодаря ему бизнесмены имеют возможность получать на телефон оповещение о предстоящих проверках. Тут же они могут подать жалобу на государственный орган. И этот, и другие подобные сервисы не имеют аналогов в СНГ.

Стоит в целом отметить сотрудничество Генеральной прокуратуры и НПП «Атамекен». Отныне мы вместе работаем на выявление и решение системных проблем, разрешение которых облегчит жизнь многим бизнесменам.

Приведу пример. По всей стране сельхозтоваропроизводители выражали недовольство высокими процентными ставками при госкредитовании. Мы изучили вопрос и, действительно, нашли изъяны, оперативно вмешались, исправили ситуацию. И в итоге Фонд финансовой поддержки снизил ставки с 14 до 6, а Аграрная кредитная корпорация – с 5 до 3 процентов.

Хочу заметить, большую надежду мы возлагаем и на чиновников новой формации, умеющих мыслить, как того требует современность. Ведь в чем сейчас видят цель своей

работы проверяющие? Это выявить нарушения, наложить штрафы. Но, поменяв фокус с позиции «разрушения» на «созидание», мы можем многого добиться. Наши цели станут совсем другими. Они будут ориентированы на улучшение бизнес-среды.

В этом плане прокуратура начала с себя. Мы изменили Закон «О прокуратуре». И теперь сами проверять бизнес больше не будем, только по поручениям Главы государства и Генпрокурора. Свою работу теперь видим, как сервис по правовой защите граждан. Для этого открыли центры правовых услуг, где даем консультации, оказываем помощь. Вместо того, чтобы закрываться в кабинетах, идем навстречу обществу.

– Марат Муратович, с прокуратурой сейчас многие связывают внедрение современных информационных технологий. Что это – дань моде или объективная необходимость?

– На республиканском совещании по вопросам цифровизации, прошедшем 13 сентября текущего года, Глава государства подчеркнул, что сама по себе цифровизация – это не цель, а средство достижения преимуществ в глобальной конкуренции. Сейчас мир стал цифровым. Современные технологии меняют все вокруг, нужно меняться и нам. А у нас все на бумаге. Ежегодно расследуется свыше 500 тысяч дел. Их можно потерять, сфальсифицировать или уничтожить. Сплошная бюрократия. Бизнесмены месяцами ждут окончательного решения.

А потерпевшие? Обманутые предприниматели обращаются за справедливостью. В итоге сталкиваются с волокитой и жалеют, что связались с органами. Во избежание всех этих проблем, мы и решили запустить новый проект «электронное уголовное дело».

Что это даст? Во-первых, мы сэконоим на времени. Исчезнет пласт лишних функций, бумаг. А во-вторых, любые фальсификации, подтасовки доказательств останутся в прошлом. Поскольку в любой момент можно будет теперь контролировать весь процесс – что происходит в данный момент, и кто виноват в нарушениях, кого привлекать за разгильдяйство.

В стороне не останутся и потерпевшие, обвиняемые, адвокаты, которые смогут в онлайн-режиме следить за ходом расследования. Пилотный проект для апробации этой системы мы уже запустили в трех областях Казахстана в августе этого года. И за этот короткий срок у нас уже есть результаты. На сегодня в электронном формате начато 390 расследований. В режиме онлайн судом дано 182 санкции. А в суд направлено 152 электронных уголовных дела.

В Астане и еще нескольких регионах страны мы запустили также пилотный проект по составлению электронных адмпротоколов органами дорожной полиции. Для этого вооружили их планшетами. Оформление занимает считанные минуты и в онлайн режиме данные попадают в наш Единый реестр. Скоро штраф будут платить на месте банковской карточкой. И это лишь первый этап в рамках большого проекта по созданию электронного административного производства. Уверен, что, как и в уголовном процессе, цифровизация здесь минимизирует злоупотребления и коррупцию.

Кстати, замечу без ложной скромности, Казахстан в этом плане опередил соседние страны. Члены Содружества Независимых Государств во многом ориентируются именно на проекты РК по цифровизации уголовного процесса, внедрению электронных сервисов для бизнесменов в том числе.

– Рассчитывают ли в Генеральной прокуратуре на ответную реакцию со стороны бизнес-сообщества на принимаемые вами меры по совершенствованию уголовного процесса в части экономических преступлений?

— В своем программном документе «Рухани жаңғыру» Лидер нации призывает нас к модернизации общественного сознания. А одними из обязательных элементов нового мышления должны быть добросовестная конкуренция и здоровый предпринимательский дух.

Под эгидой Главы государства для развития нашего бизнеса делается многое. Идет упрощение процедур по открытию своего дела. Принят Предпринимательский кодекс. Имеются субсидии, «дешевые» кредиты, зарубежные инвестиции. У нас одни из самых низких налогов. Несколько раз объявлялись моратории на проверки, легализация имущества и капиталов.

Но мы всегда повторяем: сфера государственного контроля за предпринимательской деятельностью – это дорога с двусторонним движением. Когда государство прилагает столько усилий, свою социальную ответственность перед обществом должен понимать и бизнес. В среде наших предпринимателей должна быть идеология нетерпимости к неплательщикам налогов, к «теневому» бизнесу. От самих бизнесменов зависит, насколько мы сможем создать честные правила игры и обеспечить их соблюдение. И здесь главная роль отводится Национальной палате «Атамекен», с которой мы тесно взаимодействуем и сотрудничаем. Только двигаясь навстречу друг другу, государство и бизнес разрешат существующие проблемы.

*Инеш БЕРЖАНОВА,
«Казахстанская правда»*

Наиль АХМЕТЗАКИРОВ,

и. о. ректора Академии правоохранительных органов
при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан

ТЕЗИСЫ ВЫСТУПЛЕНИЯ

на открытии курсов подготовки Президентского резерва
руководства правоохранительных органов (31.10.2017 г.)

Уважаемые

**Владимир Зейноллович,
Жакип Кажманович, коллеги!**

Академию правоохранительных органов, по праву, можно считать одним из активных проводников реформ Главы государства.

Почему?

Во-первых. Созданию Академии предшествовала объявленная в 2012 году Президентом страны реформа правоохранительных органов.

По поручению Главы государства сформирован Президентский резерв руководства правоохранительных органов, обучение которого обеспечивает Академия.

Во-вторых. Организация образования открыта в год старта пяти президентских реформ. В реализации первых двух: профессиональный госаппарат и обеспечение верховенства закона, непосредственно задействована Академия.

В-третьих. «Рухани жаңғыру». Программная статья Елбасы, призывающая к культу знаний в преддверии новой эпохи развития страны. Последовательное их выполнение способствовало становлению Академии в качестве кузницы кадров для правоохранительной системы, в особенности, руководящего звена.

Речь идет о профессиональной подготовке сотрудников, состоящих

в Президентском резерве. Для нас это большая честь и, одновременно, огромная ответственность.

Образовательная программа данной формы обучения – это новаторская идея, гордость учебного заведения, актуальность, востребованность и популярность которой не иссякает до сегодняшнего дня.

Реализуется она во исполнение поставленной Главой государства задачи по созданию руководителей новой формации – лидеров и современных менеджеров.

Для ее решения, в первую очередь, потребовалось ответить на главный вопрос – **чему обучать слушателей?**

Ответ на него и послужил отправной точкой на пути создания и внедрения новой системы подготовки Президентского резерва.

В условиях постоянно меняющихся вызовов, современный руководитель должен быть эффективным коммуникатором, хорошим перего-

ворщиком, аналитиком и лидером для решения поставленных перед ним задач.

Пожалуй, невозможно представить по-настоящему эффективного руководителя без этих инструментов коммуникаций и управления.

Однако, не каждый управленец знает, что такое «троллинг», как выходить из конфликтных ситуаций, как сформировать правильное общественное мнение через соцсети. Комментировать криминальные хроники, давать интервью. Как выступать публично, успокоить агрессивно-настроенных провокаторов, мотивировать подчиненных на работу в команде.

Поэтому Программа обучения нацелена на привитие у резервистов именно этих навыков и умений.

Как обучаем? Чтобы добиться максимального эффекта нами используются современные интерактивные формы и методы обучения (**метод кейсов**). 90% занятий прохо-

дят в форме тренингов. Резервисты самостоятельно решают практические задачи и проблемные вопросы, основанные на реальной практике.

Кто обучает? Коучи, тренеры – руководители центральных госорганов, а также ведущие отечественные и зарубежные ученые, практики.

В этом году впервые к проведению учебных занятий привлекли прокуроров областей: Даушова Х.З., Абдилова Н.М., Кайбжанова М.Ж., Караманова С.С., поделившихся с будущими руководителями опытом работы. Такая практика применяется на постоянной основе.

Результаты обучения. Эффективность обучения измеряется не только дальнейшим карьерным ростом слушателей – всего в Академии было обучено 56 резервистов, 13 из которых уже назначены на высшие руководящие должности, но и последующей имплементацией его модулей в другие учебные программы вуза.

Отдельные компоненты курсов Президентского резерва, такие как практическая психология, ораторское мастерство, проектный менеджмент, профайлинг, успешно внедрены в обучение руководителей среднего звена, молодых сотрудников, магистрантов и докторантов. Это обеспечивает преемственность знаний, которая помогает исполнителям точно понимать инициативы руководителей и претворять их в жизнь.

Такая система обучения способствует более оперативной модернизации процессов в правоохранительной системе.

Со дня образования Академии, данным учебным заведением было обучено около **трех тысяч** сотрудников правоохранительных органов.

Впереди новые горизонты. Расширение географии, развитие форм и методов обучения. Академия всегда будет находиться в поиске новых идей и подходов к подготовке кадров.

В числе ключевых задач – совершенствование образовательной программы Президентского резерва. Для этого нам потребу-

ется внедрение новых и актуальных учебных модулей.

В то же время, как показала практика и опрос самих резервистов, для эффективного усвоения объема учебного материала одного месяца недостаточно. Об этом свидетельствует и опыт стран ОЭСР, где управленцы обучаются от 6 месяцев до 2-х лет.

Важно также продолжить изучение и внедрение международного опыта. В этих целях при активном содействии таких ведущих международных организаций, как ООН и ОБСЕ, нами планируется дополнить обучение резервистов зарубежными стажировками.

Этому, в частности, будет способствовать созданная в текущем году по инициативе Генерального Прокурора и одобренная Главой государства площадка для образования и науки – **Региональный Хаб** по противодействию глобальным угрозам в Центрально-Азиатском регионе.

Здесь учатся консолидированной борьбе с экстремизмом, терроризмом, коррупцией, незаконным оборотом наркотиков, киберпре-

ступностью, торговлей людьми, финансовыми преступлениями.

В ближайшей перспективе ожидается приобретение Академией статуса базовой организации по переподготовке и повышению квалификации кадров для органов налоговых расследований и прокуратуры стран СНГ.

В завершение о **регламенте обучения**.

Продолжительность курса составляет четыре недели обучения. Это 5 дней в неделю. Курсы начинаются с входного и заканчиваются выходным контролями в виде компьютерного тестирования. Их цель – определение эффективности подачи и усвоения информации слушателями.

Результаты выходного контроля направляются в Администрацию Президента для приобщения к личному делу.

Выпускникам выдаются сертификаты, наиболее активные слушатели и лекторы будут поощрены в соответствующей номинации.

Хочу от себя и от имени Академии пожелать всем слушателям плодотворной работы и новых идей.

Кусаин Игембаев:

«НАША ОСНОВНАЯ ЗАДАЧА – ЗАЩИТИТЬ ИНТЕРЕСЫ ТЕХ, КТО В ЭТОМ БОЛЬШЕ ВСЕГО НУЖДАЕТСЯ»

Кусаин Абзалбекович Игембаев назначен прокурором Восточно-Казахстанской области 28 августа нынешнего года. До этого он занимал пост руководителя Департамента досудебной стадии уголовного процесса Генеральной прокуратуры РК. Прокурор региона в интервью рассказывает о себе, важных принципах работы и наиболее актуальных проблемах, которые предстоит решать региональному надзорному ведомству.

– Кусаин Абзалбекович, расскажите о своем профессиональном пути. Почему Вы решили работать в органах прокуратуры?

– Чувство справедливости для меня всегда было определяющим. Не мог в сторонке стоять, если обижают слабых или младших. Если надо, мог и с кулаками отстоять. В шестом классе я впервые прочитал серию книг Артура Конан Дойля про Шерлока Холмса. Тогда я понял, как мне нравится возможность при помощи дедукции распутывать самые сложные преступления. Затем была книга Льва Шейнина «Записки следователя», где говорилось уже о нашем следствии – и я окончательно понял, кем хочу стать. Конечно, тогда еще о прокуратуре и не думал, даже не знал – какой правоохранительный орган чем

занимается. Мысль была простая – стать следователем и противостоять злу, хотя все тогда предрекали мне профессию горняка по семейной традиции. Но я был настырен и в 16 лет решил поступить на юрфак. С первого раза не смог – отец тогда и устроил меня слесарем в депо. От своей мечты я не отказался. Работал и целый год упорно зубрил, и все же поступил. А там, уже в процессе практики, среди всех правоохранительных органов выбрал именно прокуратуру.

– Почему именно прокуратуру? Что Вам нравится в деятельности надзорного органа больше всего?

– Опять же, думаю, из-за возможности достижения справедливости. Прокуратура может вмешаться

Здание прокуратуры Восточно-Казахстанской области

в ситуацию, когда человек уже потерял надежду на истину. Прокуратура – единственная возможность для многих людей добиться законности, отменить решение, вынесенное неправильно. Это и нравится больше всего в нашей работе – как бы высокопарно это не звучало – торжество закона и справедливости.

– Какие уголовные дела, в которых приходилось принимать участие, Вам запомнились больше всего?

– За время работы, в том числе в Генеральной прокуратуре, я принимал участие практически во всех резонансных делах, которые живо обсуждались в СМИ. Комментировать их не буду, они все достаточно освещены. Судебные акты по ним вступили в законную силу.

Но больше всего запомнилось одно из первых дел, которое я расследовал. Задержали тогда подозреваемого – он рецидивист со стажем, пять или шесть судимостей за ним. И новое обвинение – в убийстве. Выглядит он соответствующе – весь в наколках, взгляд колючий. Я зашел в следственный кабинет, а он у стены дальней сидит. Говорю ему: садитесь поближе, а он – в отказ, говорит, болею туберкулезом. Я предупредил его, что могу силой заставить. А он усмехается и говорит – ты молодой, все у тебя впереди, если я перед тобой сяду, ты всю жизнь не только себе, но и всем близким испортишь. Так и остался сидеть. Не хотел меня заразить, хотя сложно его заподозрить в любви к органам. Я тогда вынес важный урок – в любом человеке, даже в рецидивисте, ты должен разглядеть положительные качества.

– Каких правил Вы придерживаетесь в работе?

– Работу свою я очень люблю и считаю, что в нее нужно погружаться полностью, только тогда можно добиться результата. За изучением дел, совещаниями и прочим день пролетает незаметно. Здесь очень важно правильно

организовать свой труд. Верно расставить приоритеты и очень доступно формулировать задачи для сотрудников. Считаю одним из основных качеств хорошего руководителя – нацеленность и сфокусированность. В его умении выбирать из множества целей основные, не расплываясь на несколько фронтов. Уметь вовлечь своих подчиненных в их достижение. В сотрудниках ценю три основных качества: ответственность, компетентность и порядочность. Другое дело – принципы. Важно, чтобы они были у человека. Для прокуроров это первоочередное качество. Правильные принципы – как верный маяк, показывающий заблудившимся путь. Если ты не знаешь, как поступить, прислушайся к ним, и они всегда подскажут верное решение.

– Какие наиболее актуальные проблемы региона могли бы назвать в числе основных?

– На востоке страны я работаю с середины лета, у меня было достаточно времени, чтобы проанализировать основные направления для нашей будущей работы. Несомненно, в регионе сразу несколько «болевых точек». Очень много говорят об экологии, о необходимости снижения уровня загрязнения. Немало трудовых вопросов и споров, нуждающихся в урегулировании. Сейчас мы также запустили масштабный проект по защите прав инвалидов. Под нашим пристальным вниманием проблема качества дорожного покрытия – сейчас анализируем все необходимые данные. И, разумеется, немаловажным вопросом остается доверие граждан к полиции, к власти. Все эти проблемы мы взяли на особый контроль и вырабатываем комплекс мер для их поэтапного решения.

– Прокуратура сейчас делает особый акцент на улучшении качества уголовного процесса. Какие нововведения внедряются в Восточном Казахстане?

– Качественный уголовный процесс – сегодня первостепенная задача для всех правоохранительных органов. Мы совместно с ДВД запустили пилотный проект «Оптимизация уголовного процесса в интересах граждан». Основная задача: в рамках модернизации сократить сроки рассмотрения дел и сделать работу сотрудников силовых структур максимально открытой и понятной. Результаты есть. Это реальное ускорение рассмотрения преступлений небольшой и средней тяжести. Заметное нововведение в работе полицейских – создание прозрачных кабинетов для допросов с функцией видеозаписи. Они должны способствовать искоренению жалоб на пытки в полиции. Важно, что в каждом отделе полиции появился кабинет дежурного прокурора. Сотрудник надзорного ведомства не только изучает и направляет в суд дело, но и принимает граждан, оперативно разрешая проблемные вопросы. В рамках цифровизации вместе со Службой

Заседание Координационного Совета по профилактике краж

экономических расследований пилотно внедрили программу «Электронное уголовное дело». Фактически это процедура сбора доказательств и составления процессуальных документов в электронном режиме. Уже в суд в таком формате направлено 3 таких дела, одно уже рассмотрено. Новшество должно охватить все стадии уголовного процесса: от регистрации преступления, его расследования и до исполнения приговора.

– Генеральная прокуратура в текущем году сделала немало шагов для того, чтобы наладить диалог с гражданами, сделать работу ведомства максимально открытой. Какие шаги будет делать Восточно-Казахстанская прокуратура в этом направлении?

– Действительно, одно из основных направлений работы прокуратуры сегодня – обеспечить максимально тесный контакт с населением. Для этого мы активно сотрудничаем с гражданами в социальных сетях, ведем

несколько рубрик на популярных интернет-порталах и в газетах, куда любой желающий может обратиться со своими вопросами. Недавно открыл в наиболее популярной социальной сети и личную страницу, где рассказываю о новостях в работе прокуратуры. В планах – уже в этом году ввести в работу Центр правоохранительных услуг, куда любой желающий может обратиться за правовой помощью. В этом Центре будут работать помимо юристов – медиаторы, психологи, специалисты самой разной компетенции, чтобы оперативно помочь любому гражданину. Хотим, чтобы каждый человек знал – мы стоим на страже его законных интересов.

– Расскажите о себе, своих увлечениях.

– Как вы понимаете, работа прокурора не оставляет много времени для каких-то необычных увлечений или хобби. Я очень люблю чтение, музыку и спорт. Любовь к физической культуре мы стараемся прививать и среди наших сотрудников: я считаю, что прокурор новой формации должен быть всегда в форме, физически развит и подтянут. Поэтому с коллегами посещаем спортивный и тренажерный залы.

– Какую главную цель Вы ставите перед собой в работе на востоке республики?

– Она простая и четкая: закон должен реально работать и делать жизнь людей лучше. В конце концов, работа каждого госоргана направлена именно на это. Равный диалог между прокуратурой и населением, реальное решение проблем, защита интересов тех, кто больше всего нуждается в помощи – вот главная награда для хорошего прокурора.

Совещание под председательством заместителя Генпрокурора Ахметжанова М.М. Восточный Казахстан стал пилотной областью, где с 15 сентября апробируют программу «Е-уголовное дело»

Прокуратура ВКО организовала постоянные занятия волейболом для своих сотрудников

ТҰҒЫРЫ БИІКТЕ КӨРІНГЕН

Қазіргі таңда еліміз егемендігіне қол жеткізіп, тәуелсіздігін иемденген тұста құқық қорғау органдарының қызметі нығайып, ауқымы кең шараларды жүзеге асырып келеді. Соның ішінде прокуратура саласының рөлі зор. Аталмыш сала республика аумағында заңдылықтың сақталуына заңда белгіленген шекте және нысандарда жоғары қадағалауды, сотта мемлекеттің мүддесін білдіреді және мемлекет атынан қылмыстық қудалауды жүзеге асырады.

Сондықтан заң саласына келіп, игілік жолында аянбай қызмет етемін деген азаматқа тек биік мақсат керек. Міне, осындай ұлы мұрат жолында турасын тіліп айтар, әділдіктің ақ туын желбіретіп, қара қылды қақ жарған біртуар азаматтарымыз қазақ деген қайсар

халықтың кемел келешегі үшін уақытпен санаспай қызмет жасап келеді. Бүгінгі біздің сұхбатымыз прокуратура саласында отыз жылға жуық қызмет етіп келе жатқан Қызылорда облысының прокуроры Дауешов Халидулла Зиноллаұлымен болмақ.

Прокуратура саласының саңлағы 1964 жылы 14 қарашада Атырау облысында дүниеге келген. Атырау қаласындағы ВЛКСМ-нің (Бүкілодақтық Лениндік Комсомолдар Одағы) 50 жылдығы атындағы №5 мектепте оқып, 1982 жылы бітіргеннен кейін ДОСААФ-тан көлік жүргізушілік куәлігін иеленді. Алғашқы еңбек жолын «РемБытТехника» зауытында жұмысшы болып бастап, 1983 жылы осы жұмыс орнынан Отан алдындағы борышын өтеуге аттанды. Отан алдындағы борышын Ауғанстан Республикасында өтеген.

– «Әскер – өмір мектебі» деген ұғым бар. Әскери өмір Сізді қандай іске баулып, нені үйретті? Бүгінгі прокурор мырзаға жауынгерлік өмірдің тигізген қандай әсері болды?

– Отан алдындағы борышты өтеу әрбір азаматтың парызы. Әскери өмір бізді ұқыптылыққа, мұқияттылыққа үйретті. Айналадағы адамдарға қалай құрмет көрсету керек екенін біліп, достықтың қадірін ұғындық. Ол жақта жазық дала жоқтың қасы, үлкенді-кішілі тау шатқалдар ғана. Жауларымыздың аңдығаны-біз. Бөлім командирі ретінде сондай бұралаңы көп жолдарда қалай жүру керек екенін, тосыннан қақтығыс болған жағдайда не істеу керек, қалай қорғанып, қайда жатып, атысу керек секілді нәрселерде сарбаздарға жөн сілтеймін. Қарамағымда 10 сарбаз болатын. Және олар үшін командирдің алдында мен жауап беремін. Ол кезде «өзім» немесе «мен», «сен» деген нәрсе жоқ. Тек «Бәріміз біріміз үшін, біріміз бәріміз үшін!» деген қағида болды. Тек қана сонда ғана тірі қалуға мүмкіншілік бар еді.

– Үлкен соғыс, кіші соғыс деген болмайды. Қай майданда да адамның құны – бір-ақ оқ. Десек те қазіргі таңдағы Қазақстан әскерінің жауынгерлік дайындығы қай деңгейде деп ойлайсыз?

– Тәуелсіз еліміздің әскері өте мықты жасақталған. Себебі, болашақ ел қорғайтын жауынгерлерді жастайынан дайындайтын «Жас Ұлан» секілді кадет корпусы бар. Одан кейін әскерге барып жатқан жастардың қатары көп. Университеттегі әскери кафедралар, «әскерге барамын» деген адамға сынақ алаңдарында 1 айлық оқу-жаттығу курстары да жұмыс жасайды. Сарбаздардың киген киімі, жүрген жүрісі, мұның бәрі әскеріміздің сақадай-сай дайындықта екендігін білдіреді. Қазақстан әскерінің қандай жағдай болса да төтеп бере алатындай қауқары бар. Заманға сай мықты қару-жарақпен қаруланған, соңғы үлгідегі жаңа технологиямен жабдықталған әскер деп айта аламын.

– Халидулла Зиноллаұлы, сұрапыл жылдардың есігін жауып, елге аман-есен оралдыңыз. Ата-ана,ағай-

ын-туыс, дос-жаранмен қауышқан соң өмір жолыңыздың кірпіштері қалай қаланды?

– 1985 жылы әскерден оралған соң, 1986 жылы ҚазҰУ-дің заң факультетінің 1 курс студенті атанып, 1991 жылы университетті бітірдім. Университет қабырғасында студент бола жүріп, қоғамдық және комсомол жұмыстарына белсене араластым. Түс мезгіліне дейін прокуратурада тәжірибе жинап, түстен кейін оқуымды жалғастырдым. Ізденгіштігім мен талаптанудың арқасында 1991 жылы Атырау қалалық прокуратурасына ҚР Бас прокуратурасының жолдамасымен көмекші болып жұмысқа қабылдандым. 1994–2012 жылдары Атырау облыстық прокуратурасында бөлім бастығы қызметтерін, кейін Жылыой, Мақат аудандарының, Орал, Атырау қалаларының прокуроры қызметтерін атқардым. ҚР Бас прокуратурасына ауысып, әлеуметтік-экономикалық салалардағы заңдылықты қадағалау департаментіне аға прокурор қызметіне тағайындалдым. 2012–2016 жылдары Жамбыл, Батыс Қазақстан облысы прокурорының орынбасары болып қызмет атқардым. 2016 жылдың маусым айынан бастап Қызылорда облысының прокуроры болып тағайындалдым. Біліктілігімді жоғарылату мақсатында 2016 жылы Президенттік резервтің бір айлық курсына тәмамдадым.

– Ширек ғасырдан аса өміріңізді прокуратура қызметіне арнап келесіз. Бұл да болса аз уақыт емес. Саяналы ғұмырыңыздың сәулесіне айналған салада Сіз секілді бедел биігіне көтерілу үшін не қажет? Өзіңізден кейінгі жас прокурорларға айтарыңыз?

– Өмірге келген әрбір жанның арманы болады. Әрбір қызметкер өзінің халыққа керек екенін дәлелдеп отыруы қажет. Күнделікті біліміңді жетілдіріп, өзіңді басқара білу, алған бағытыңда талмай еңбектену – мақсатқа жетудің бірден-бір жолы. Прокуратураның жаңа бағыттағы жұмысы – заманға сай прокурор болу. Халыққа адал қызмет ету, халықтың мұң-мұқтажын дер кезінде анықтап, көмек қолын соза білгені жөн. Біздің алдымызға қойған мақсатымыз – осы!

Ердің жасын еңсерген жайымыз бар, әлі ізденіс үстіндеміз. Заңдағы өзгеріс пен толықтырулар заң қорғаушы-

ларынан аса сауаттылық пен ізденісті талап етеді. Сол университетте алған білім деңгейінде қалып қоймай, біліктілігін арттырып, өз білімін толықтырып, дамытып отыру – әр маманның міндеті. Сонымен қатар халқымыздың ақтаңгер ақындары мен қара сөзден қаймақ айырған жазушыларымыздың әдеби шығармаларын оқу рухани сауаттылыққа тәрбиелейді. Адам жан-жақты болмаса, ішкі байланыс пен сыртқы байланыс сәйкес келмейді. Мен өзім кітап оқысам, жаным жадырап қалады. Сөз өнерінің күшімен суреттелген көркем әдебиет адамның жан дүниесі мен ішкі сезім байлығын арттырады. Тұшындырып, сезіне оқыған әр кітап оқырманның санасына серпіліс беріп, ойлау жүйесін дамытады. Әрине, ғаламтор керек, бұл – замануи құбылыс. Жұмыс барысында жылдам хабар алғызатыны да сөзсіз. Тек тиімді жеріне ғана пайдалана білу қажет.

Сонымен қатар нағыз кәсіпқой прокурор болып шығу үшін дайындықты университетті бітірген соң емес, оқу ордасының қабырғасында жүргенде бастаған жөн. Студенттермен кездесулерде лекция оқығанда айтып отырамын: Оқудың соңғы курсына «Қайда барамын?» деп ойланбай, ертерек шешім қабылдаған тиімді. Қайда? Қай жерге барасың? Судья боласың ба? Адвокат боласың ба? Әлде прокурорлық па таңдағаның? Жұмысыңды сүйіспеншілікпен атқаратындай жүрекпен таңдай білген жөн. Мысалы, менің таңдағаным – прокурорлық. Университетте оқып жүрген кезден-ақ осы әлемге еніп кеткенмін. Өзім сүйетін, көңілім қалаған мамандық.

– Осы кезге дейінгі аралықта республика көлемінде белді қызметтерді атқарып келесіз. Қызмет ауысқан сайын әр түрлі ортаға түсесіз. Бес саусақ бірдей емес. Адамның жүзі бір-біріне ұқсамайтыны секілді мінезі де сан түрлі. Қарамағыңыздағы адамдармен түсінісіп, тонның ішкі бауындай араласып кетудегі Сіздің ұстанымыңыз қандай? Қызылорда облысына прокурор болғаныңызға бір жылдан асты. Қызметкерлеріңізге қандай басшысыз?

Бәрімізге белгілі, негізінен прокуратуға өзге мемлекеттік органдар мен мекемелерден өз сұрақтарына түсіндірме немесе мәселелерінің шешімін таппай жүрген адамдар шағымданады. Сондай-ақ, оларды осы жерде қарсы алуына да байланысты. Мен, осы салада 27 жылдан астам қызмет еткен прокурор ретінде айтар болсам, прокуратура әрбір қызметкерден, яғни өткізу бекетіндегі кезекшіден бастап, арызды қараушы прокурор және шағымданушының жауабына қол қоюшы басшыдан басталады. Олардың адамға деген қарыс-қатынасынан азаматтардың біздің жүйеге деген көзқарасы қалыптасады.

Ал, басшылық ету – ең қиын да күрделі жауапкершілік. Бүгінде облыс прокуратурасында 140-тай адам қызмет етеді. Көбісі жастар. Есігімнен кірген әрбір ма-

манға ерекше көзқараспен қараймын. Сол кезде ғана бірігіп жұмыс істеуге мүмкіндік туады. Барлық қызметкер бірдей емес, әрқайсысының өре-деңгейі әр түрлі. Жұмысқа жаңадан қабылданған жас мамандарды үйретіп, тәрбиелеп келемін. Ағашты дұрыс баптамаған, қисық өсетіні сияқты әрбірін қабілет-қарымына қарай жұмысын бағалап, тәрбиелейміз. Үлгерімсіз оқушы болмайды, нашар мұғалім болады. Өзімнен кейінгі мамандарға білгенімді үйретіп, өмірлік тәжірибеммен бөлісіп келемін. Жұмыста біліктілікті, төзімділікті пен сабырлылықты талап етемін.

– Қазіргі таңда прокуратура жүйесінде бірқатар ұйымдастырушылық және кадрлық өзгерістер орын алуда. Жекелеген қызметкерлер «ескілік жұмыс дағдысына» қалыптасып қалған. Жаңашылдыққа бойын үйрету қиынға соғады. Осы бағытта қызметкерлерді ойларының өзгеруіне және жұмыс тәсіліне ынталандыру үшін қандай шаралар қабылданды?

– Айтып өткендей, қоғам күн санап өзгеріп келеді, бізде жаңа талаптарға сәйкес болуымыз қажет. Жұмыстың ескі әдістері тиімсіз және нәтиже бермейді. Қазір ойлау қасиеті ілгері адамдардың уақыты. ҚР Бас Прокуроры Ж. Асанов қазіргі таңда прокуратураны қоғамның қажеттілігіне бағытталған негізгі драйверлердің бірі ретінде айқындады.

Біз үшін ең бастысы осы қарқыннан қалып қоймау. Бұл мәселенің шешімі бар. Әрбір облыстық прокуратурадағы басшылық қызметтен қызметкерлер таңдалып, олар Бас прокуратурадан тиісінше тренингтен өтіп, «Өзгерістер елшісі» мәртебесіне ие болды.

Біз ұжымға өзгерістер бағдарламасының мақсаты мен міндетін түсіндіріп, әр прокурордың жеке үлесінсіз өзгерістер мүмкін емес екендігін жеткізу, өз мақсаттарына жетуге және жеке, іскерлік дағдыларын үнемі жетілдіріп отыруға ынталандыру.

Бас прокуратура прокурорлар үшін құқық қорғау органдарының Академиясында біліктілігін арттыру курстары өткізеді, отбасыға және тағы басқа мәселелерге қатысты мастер-кластар ұйымдастырады. Бұл тренингтер ерекше мәнге ие, себебі, нормаланбаған жұмыс кестесі, жұмыстағы күйзеліс кей жағдайда отбасылық мәселелерге, кикілжіңге алып келеді. Егер адамның жеке өмірінде қиындық болса, ол жұмысына теріс әсер ететіндігі белгілі ғой. Сондықтан, үлкен ұжымның басшысы ретінде, осындай тренингтер қызметкерлер үшін пайдалы – ол үйлесімді отбасылық қарым-қатынасты құруға үйретеді деген ойдамын.

Бұл құр әдемі сөз болып қалмауы үшін, мен өзімнен бастауды жөн көріп, Радислав Гандапастың «Эмоционалды интеллекттің бастауы және жеңісі» тақырыбындағы тренингіне қатыстым. Ол маған өзімнің уәждерімді арттырып, кәсіби дағдыларымды арттыруға мүмкіндік берді.

Оның үстіне алған қасиеттер жұмыста қызметтік ауа-райын қалыптастыруға, қызметкерлердің кәсіби және көш-басшылық қасиеттерін ашуға, тұлғалық өсуіне бағыттауға көмектеседі.

– Жаңа үлгіде қызметін қалыптастырған Сыр елінің прокуратурасы қандай жетістіктерге жетті?

– Үстіміздегі жылы облыстық прокуратура органы өз жұмысын өңірдегі жүйелі, қоғамның қажеттілігіне қатысты мәселелерді анықтауға бағыттады.

Өңірдегі қандай да бір мәселені анықтаған жағдайда, оны жобалық менеджмент әдісімен жою қолға алынды.

Нәтиже нақты, елеулі, өлшеулі және расталған, бастысы жұмыстың негізгі бағыты – тұрғындардың прокуратура органдарына деген сенімін арттыру.

Жобалық менеджменттің әдісі мен құралдарын қолдана отырып, өткен жылы бірқатар жобалар сәтті жүзеге асырылып, олар тұрғындардың оң пікіріне ие болды.

Жобаларды әзірлеу барысында халықаралық тәжірибелер қолданылып, өз жерімізде қолдану сұрағы зерделенді.

Ұйымдастырушылық-тәжірибелік және жаңашылдық шараларды қолдану арқылы өңірдегі қоғамдық-саяси және қылмыстық ахуалды тұрақтандыруды қамтамасыз етті, олар қадағалаудың әр бөлімінде көрсетілді.

Бірқатар жобаларымыз оның ішінде «Ана мен бала өлімін азайтайық», «Полиция халыққа жақын», «Сандық бақылау», «Алаяқтық қылмысының алдын алу» жобалары белсенді түрде жүзеге асырылуда.

Мысалы, халықтың құқық қорғау органдарына сенімді арттыру мақсатында «Полиция халыққа жақын» жобасымен елімізде бірінші рет облыс орталығының қоғамдық орындарында, стационарлы шыны полиция бекеттері орнатылды.

Бекеттер қылмыстылық картасымен, заманауи құрылғылармен, сонымен қатар, ИИМ арнайы базасымен жабдықталған. Тәулік бойы қызмет атқаратын аталған бекеттер қылмысты тежейтін негізгі факторға айналып, кез-келген құқықбұзушылыққа жедел түрде ықпал етіп, қоғамдық тәртіптің тиімді қорғалуын қамтамасыз етеді.

Игілікті істердің жалғасы болып Елбасының «100 нақты қадам» Ұлт жоспарынан бастау алып, құқықтық қызмет көрсетуді бір жерде шоғырландырған құқықтық қызмет көрсету орталығы ашылды.

Орталықта азаматтарға ашық, жариялы түрде көмек көрсетіп, қызмет «бір терезе» қағидасы бойынша іске асырылады. Келушілерді әуре-сарсаңға салмай құқығын жедел түрде қорғап, мемлекеттік және құқық қорғау органдарына сенімін арттыру.

Азаматтардың өтініштерін қарау жұмысын жаңа әрі сапалы деңгейге көтеру үшін бір топ кәсіби мамандар (прокурор, адвокат, медиатор, нотариус, психолог, про-

бация қызметі мен әкімдік өкілдері) тегін көпсалалы құқықтық көмек көрсететін болады.

Әр арыздың соңында бір тағдыр. Жақында облыстық прокуратура жанынан азаматтарды қабылдау орталығы өз жұмысын бастады.

«Халыққа арналған прокуратура» Жобасы аясында ашылған орталықтың басты мақсаты – жаңа фораттағы прокуратура органдары жұмысының ашықтығын, жеделдік және сервистік қызмет көрсетуді қамтамасыз ету.

Азаматтарды қабылдау орталығы сол бағыттағы жұмыстардың жетекші-факторларының бірі болып табылады. Орталықта кезекші прокурорлар тұрғындарға тек құқықтық кеңес беріп қоймай, сонымен қатар оларға өтініштер әзірлеуге де көмек көрсететін болады.

Осы орталықтың көмегімен жаңа форматтағы халыққа арналған прокуратураның ашықтық пен қолжетімділік деңгейі артатыны сөзсіз.

Осындай жұмыстар қала, аудан прокуратураларында да жүзеге асырылады.

– Алдағы жоспарларыңызбен бөліссеңіз.

– Тұрғындардың қажеттілігін бағдарлауда және әр өңірдегі өзекті проблемаларды шешуде, біздерде көптеген ұсыныстар мен ойлар бар. Дегенменде, прокуратурада әлі де шешілмеген көптеген белгісіз ескішілдікке негізделген мәселелер жеткілікті. Бірақ аймақтың заңдылығы мен құқықтық тәртібі басты назарда. Өйткені бізде нақты анық та айқын мақсат бар және оны жүзеге асыруда барлық мүмкіндігімізді пайдаланамыз. Біз оны орындаймыз. Жақын арада біз Қазақстанға, қоғамға, адамзатқа қажетті пайдалы – қазіргі заманғы, жаңа үлгідегі прокуратураның құрылуына үлесімізді қосамыз деп сенемін.

Әр заманда әр түрлі атау алғанымен, қызметі бір заң қадағалаушы орган адамзат тіршілігіне ауадай қажет. Жылжыған жылдармен бірге құрылымы өзгеріске ұшырап, заман талап еткен форматқа сай икемделіп отырса да бедел биігінен түскен емес. Халидулла Зиноллаұлы секілді өз ісін шексіз сүйіп, қызметін адал атқаратын ел азаматтары барда прокуратура саласы дами бермек. Әділдік іздеген халыққа заң тұрғысынан көмегін аямаған заң қызметі тамырын тереңге жайып, өркендей берсін дегіміз келеді.

Алматы облысының прокуроры
Азамат ЖЫЛҚЫБАЕВ:

«ӨМІР ТӘЖІРИБЕСІНЕН АЛЫНҒАН ЖОБАЛАРДЫҢ КЕЛЕШЕГІ ЗОР»

Құқық қорғау саласындағы осы кезге дейін атқарылған жұмыстардың күнгейі мен көлеңкелі жақтарын салыстыра отырып, талдаудың нәтижесінде өмірге келген ондаған жоба еліміздің Бас прокуратурасының бастамасымен тәжірибеге енгізіліп, жүзеге аса бастады.

Біз бүгін сол жобалардың келешегі туралы Алматы облысының прокуроры Азамат Сембайұлы Жылқыбаевпен пікірлескен едік.

– Азамат Сембайұлы, прокуратура органдарында эксперимент ретінде жүргізіліп жатқан жобаның бірі – бұрындары айлап тергеліп, азаматтарды әуре-сарсаңға түсіретін жеңіл және орташа дәрежедегі қылмыстардың заңдылығын жедел тексеріп, сотқа өткізу мерзімін қысқартуды көздейді. Бұл істің Алматы облыстық прокуратурасындағы бет алысы қандай?

– Еліміздің Бас Прокурорының тапсырмасына сәйкес үстіміздегі жылғы маусым айынан бастап қылмыстық істі сотқа дейінгі тергеп-тексеруді барынша «оңтайландыру» жобасы жүзеге асырылуда.

Жобаның негізгі мақсаты – сотқа дейінгі қылмыстық істердің тергелу мерзімдерін қысқартып, оны қысқа мерзім ішінде сотқа жолдау болып табылады.

Нәтижесінде, ағымдағы жылы жоба басталған күннен (1 маусымнан осы уақытқа дейін) бастап 556 қылмыстың 412-сі, яғни 74 пайызы 3 күн мен 10 күн аралығында сотқа жіберілген.

Мойындауымыз керек, жоба аясында жүргізілген іс шаралардың нәтижесінде қылмысты істі созбалаңға салу деректері азайып, азаматтардың конституциялық құқықтарын қорғау бағытындағы жұмыстардың пәрменділігі артты.

– Жобадағы қарастырылған мәселенің бірі қорғау мен айыптаудың теңдігін арттыру. Өкінішке қарай осы кезге дейін кеңестік жүйеден қалған тәртіп бойынша мемлекеттік айыптаушы мен адвокаттардың арасындағы теңгерімдікті қамтамасыз ету ісінде әртүрлі

әділетсіздіктер орын алып келді. Ұзақ жылдар бойына тергеуден бастап сотқа дейінгі созылып жатқан са-тыларға өз үстемдігін жүргізіп келген бұл ескі қағида-ны қалай реттеуге болады деп ойлайсыз?

– Орынды сұрақ. Қазіргі уақытта сіз айтып отырған кеңестік жүйеден қалған қасаң көзқарас түбегейлі өзгеріске ұшырап, қылмыстық істерді тергеп, сотқа жолдаудың жаңа үлгісі қалыптаса бастады.

Ендігі жерде ауыр және аса ауыр қылмыстық істердің тергелу заңдылығын қадағалайтын процестік прокурорлар сотқа дейінгі орын алатын кемшіліктерді қатаң қадағалап, сотта айыптау ұстанымын ұстайды. Яғни, процестік прокурор – мемлекеттік айыптаушы қылмыс тіркелген сәттен бастап, сотқа дейінгі тергеу амалдарының заңдылығына тікелей өзі қадағалау жасайтын болғандықтан оған сот отырысы барысында тағылған айыпты дәлелдеу онша қиындық келтіре қоймайды. Сол себептен де әрбір сот үкімінің заңдылығы қатаң қадағаланып, заң бұзушылық пен әділетсіздікке жол берілген жағдайда тиісті шаралар алынады.

– Қылмыстық процестік кодекстің талабы бойынша прокуратураға келіп түскен қылмыстық теріс қылықтардың заңдылығын қадағалау мерзімі бұрынғыдай тәулік ішінде емес, 6 сағатқа дейін қысқартылып отыр екен. Айтыңызшы, тәжірибе жүзінде оны іске асыруға қаншалықты мүмкіндік бар?

– Қолданыстағы Қылмыстық процестік кодекстің талабы бойынша прокуратураға келіп түскен қылмыстық теріс қылықтардың заңдылығы тәулік ішінде тексеріледі.

Қазіргі уақытта, қылмыстық істі сотқа дейінгі тергеп-тексеру жұмыстарын «оңтайландыруды» көздейтін жаңа жобаның негізгі мақсаты – прокуратураға келіп түскен теріс-қылық құқық бұзушылықтарды қысқа мерзімде сотқа жолдау болып табылады, яғни бұдан былай ондай санаттағы істер 6 сағат көлемінде тексеріліп, сотқа жіберілмек.

Бұл бағытта облыс көлемінде қандай да бір қиындық туғызатындай жағдайлар мен кедергілер орын алған емес.

– Жоғарғы Сотпен бірігіп жасалынған «Заңдылық» жүйесі мамандарды қатты қызықтырып отыр. Расында да судья мен прокурор тарапынан процессуалдық шешім қабылдау барысында кететін кемшіліктер мен қателіктер көп. Осы тұрғыдан қарағанда «Заңдылық» жобасы өте тиімді. Алайда жылдар бойына қалыптасқан қылмыстың ашылу пайызы жолындағы бәсеке мұндай жаңашылдыққа ығысып, төрдегі орынын бере қоя ма?

– Расымен де тәжірибеге енгізіліп отырған «Заңдылық» жүйесі мемлекеттік айыптаушылармен соттарға үлкен көмек беруде.

Себебі, жаңа жүйе белгілі бір іс бойынша мемлекеттік айыптаушы ұстанған ұстанымның қаншалықты заңды екендігін және сот үкімінің дұрыстығын анықтап, жол берілген кемшіліктерді тізіп көрсетеді.

Егер кемшілік қылмыстың ашылу пайызына байланысты жіберілсе, ол міндетті түрде тексеріліп, оған заңды түрде баға беріледі.

Осы ақпараттық жүйенің арқасында 21 тұлғаға қатысты шығарылған заңсыз сот үкімдері анықталып, оларға апелляциялық өтінішхаттар келтіріліп, әділдік қалпына келтірілді.

Сол себепті, заңға қайшы келетін кез келген заңбұзушылықтарға прокуратура тарапынан қатаң шаралар қолданылатын болады.

– «Электронды қылмыстық істер» жобасы қағаз жүзінде көрсетілген қағидағыдай жүзеге асса, оның жоғары тиімділігін көрсететіндігіне дауымыз жоқ. Тек оған мамандарымыздың біліктілігі жете қоя ма?

– Өз басым, электронды қылмыстық істер жүйесін келешегі зор, дер кезінде қарастырылған орынды жоба деп қабылдар едім. Бұдан 2 ай бұрын дүниеге келгеніне қарамастан бұл бастаманың үлкен қолдауға ие болып, қолданыстағы қадамын сәтті бастағаны осыған дәлел. Біздің міндетіміз жобаның орта тұстан үзіліп қалмай, әрі қарай жалғасын табуына жәрдемдесу. Меніңше, оған прокуратура органдарының күш-қуаты толығымен жетеді деп ойлаймын.

Өзірге бұл істі материалдық техникалық базамен қамтамасыз ету жағы ғана қалып отыр, оның өзі таяу арада шешімін табады деген үміттеміз. Олай дейтініміз электронды қылмыстық істер жобасындағы орын алған кейбір ақаулықтар Бас прокуратура тарапынан түбегейлі зерттеліп, қорытындысында түпкілікті ретке келтірілді.

Жаңа жоба бұл күндері кейбір облыстарда кеңінен қолданыла бастады, ал, ол Жетісу өңірінде жақын уақытта қолға алынбақ.

– Қылмыспен келтірілген залалды (айыппұлдарды) өндіріп алу да қоғамдағы түйіні шешілмей келе жатқан үлкен мәселенің бірі. Шындығын айтуымыз керек, жұрттың қазіргі күн көріс ахуалы мен салынатын айыппұлдар көлемінің ылғи да сәйкес келе бермейтіндігі бұл істі өз деңгейінде жүзеге асыруды тежеп келе жатқан сияқты. Сіз қалай ойлайсыз?

– Қолдағы бар мәліметтерге жүгінсек, қылмыстық атқару жүйесінің Алматы облысы бойынша департаментіне қарасты түзеу мекемелерінде 2138 сотталған кесімді жазаларын өтеуде. Олардың 871-нен қылмыспен келтірілген 39 миллиард теңге көлеміндегі залал сот үкімімен өндіріліп алынды.

Қазіргі уақытта 531 сотталған жоғарыдағы залалдың 16 млн. теңгесін ғана өтеді, қалғаны әлі қайтарылмай жатыр.

Бүгінгі таңдағы алға қойып отырған басты мақсаттарымыздың бірі, түзеу мекемелеріндегі сотталғандарды мүмкіндігінше ақылы жұмыспен қамтамасыз ету. Бұл орайда қылмыстық атқару жүйесінің «Еңбек-Жауғашты» Республикалық мемлекеттік кәсіпорны көптеген игілікті шаруалар

атқарып отыр. Мекеме күні бүгінге дейін 502 адамды ақылы жұмысқа орналастырды. Одан тыс түзеу мекемелеріндегі жұмысқа 14 жеке кәсіпкер тартылып, 1 сотталған азамат мекеме аумағынан жеке кәсібін ашып, дөңгелентіп отыр. Осындай шаралар арқылы 63 адамды жұмыспен қамтуға мүмкіндік жасалынды. Нәтижесінде түзеу мекемелерінде жазасын өтеп жүргендерді еңбекпен қамту 67,9 пайызға жетті.

Мұндай игілікті істер өз кезегінде сотталғандардың қылмыспен келтірілген залалын өтеуіне септігін тигізеді деп ойлаймын.

Сонымен бірге, сотталғандарға қатысты жазаны өтеуден шартты түрде мерзімінен бұрын босату, жазаның өтелмеген бөлігін неғұрлым жеңіл жаза түрімен ауыстыру не тағайындалған жаза мерзімін қысқарту және жаза өтеуін қауіпсіздігі барынша төмен мекемелерге өзгерту институттары да қарқынды дамуда.

Ағымдағы жылы 239 сотталғанның өтінішхаты сотпен қанағаттандырылып, олар жазаны өтеуден шартты түрде мерзімінен бұрын босатылды, 230 сотталғанның жазаның өтелмеген бөлігін неғұрлым жеңіл жаза түрімен ауыстыру жөніндегі өтінішхаттары қанағаттандырылды. Қазір аталған институттардың игіліктерін пайдаланғандардың саны 65 пайыздан асып отыр.

– Үлескерлерді алдап, тақырға отырғызып кету сияқты алаяқтық қылмыстары әлі күнге жалғасып келеді. Әккі алаяқтардың арбауына түсіп қалатындар ел ішінде әлі де аз емес. Бір қызығы борышкерлеріне беретін түгі жоқ қылмыстық топтар сотталғанымен оларға кезінде қолдау көрсетіп, құжаттарын тіркеуден өткізген және басқадай жәрдем көрсеткен лауазымды тұлғалардың тасада қалып қоятыны бар. Мұндай қылмыстың жолын қалай кесуге болады?

– Алаяқтық қылмыстарының алдын алуға қадағалау органы тарапынан жан жақты көңіл бөлінуде.

Ағымдағы жылы, осы санаттағы қылмыстар бойынша барлық құқық қорғау және жергілікті атқарушы органдарымен бірлесе отырып дөңгелек үстел басында әңгімелер өткіздік. Оның алғашқы қорытындылары да жаман емес, атқарылған шаралардың нәтижесімен ағымдағы жылдың 9–айы ішінде алаяқтық қылмысы 18 пайызға төмендеді, яғни 1834 –тен 1498-ге қысқарды.

Үлескерлерді алдау бойынша тіркелген қылмыстық деректер жеке жеке тексеріліп, заңсыздыққа жол бергендер жауапқа тартылуда.

– Сот орындаушыларының жұмыстары сын көтермейді. Біреулер оны сот орындаушылары алатын жаалақы көлемінің аздығы мен жағдайының төмендігімен сабақтастырады. Расында да солай ма?

– Бүгінгі күні облыс аумағында 23 мемлекеттік және 76 жеке сот орындаушылары жұмыс істеуде.

Мемлекеттік сот орындаушысының орташа жалақысы 100 мың теңгені құрайды.

Ал, жеке сот орындаушысының қызметіне ақы төлеу борышкерден өндіріп алынатын қаражат есебінен жүргізіледі ол істердің санаты мен өндіріп алу сомасына қарай 3-тен 25 пайыз аралығындағы мөлшерде белгіленген.

Сонымен қатар, мемлекеттік сот орындаушылары көлікпен және басқа да техникалық жабдықтармен қамтамасыз етілген.

Сондықтан олардың жұмысының нашарлығын жалақының аздығы мен жағдайының төмендігімен сабақтастыруға негіз жоқ деп есептеймін.

– Прокуратура мамандары тәжірибеге процесс прокуроры лауазымы енгізілісімен сотқа жолданытын және мәжілістердегі жарыссөздер барысында тағылған айыпты дәлелдеу жұмыстарының сапасы жақсарды деп санайды. Келісеміз, тек процесс прокуроры тергеу мектебінен өтпеген маман болса, ол бұл істің заңдылығын қалай қадағалап, кемшілігін қалай анықтай алады? Пікіріңіз?

– Қазіргі уақытта ауыр және аса ауыр қылмыстар бойынша 400-ге жуық процесс прокурорлар тағайындалып отыр. 5 ірі қала, аудан бойынша (Талдықорған, Іле, Қарасай, Еңбекшіқазақ, Талғар) «Процесс прокуроры» жобасын жүргізу туралы ұсынысымыз Бас прокуратура тарапынан қолдау тапты. Демек ендігі жерде процесс прокуроры айыптау актілерін өздері жасақтап, сотта мемлекеттің мүддесін қорғайтын болады. Процесс прокуроры лауазымының бір ерекшелігі ол қылмыс тіркелген сәттен бастап тергеу шараларының кез келген сатысына қатысып, қажет болған жағдайда нұсқау беріп, процессуалдық басшылық жасайды.

Сол себептен тәжірибеге енгізілген бұл институттың өз жемісін беретініне шүбәміз жоқ.

Ал, тергеу мектебінен өтпеген мамандар жайындағы сауалыңызға келсек, апта сайын процесс прокурорлармен тергеу амалдарының сапасын арттыруға байланысты тиісті мамандардың (профессорлар, сарапшы мамандары, тергеу қызметкерлері) қатысуымен оқу жаттығу әдіс тәсілдері өткізіліп тұрады. Бұдан тыс аудандық процесс прокурорлар белгіленген кестеге сәйкес облыстық аппараттағы тәжірибелерін жоғарылату курстарынан өтіп, шеберліктерін шыңдайды.

Сонымен қатар процесс прокурорларға көмек ретінде күнделікті қолданыс үшін брошюралар мен әдістемелік ұсынымдар дайындауды да қолға алудамыз.

– Әңгімеңізге рахмет!

Пікірлескен Елеусіз МҰПАТ

Алмаз МУХАМЕТЖАНОВ,

начальник Управления координации нормотворческой деятельности
Генеральной прокуратуры Республики Казахстан,
старший советник юстиции

МОДЕРНИЗАЦИЯ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА

В ЦЕЛЯХ ПОВЫШЕНИЯ
уровня защиты граждан

В настоящее время на рассмотрении Мажилиса Парламента находится проект Закона Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам модернизации процессуальных основ правоохранительной деятельности». Законопроектом предусмотрены следующие существенные изменения действующей системы уголовного процесса:

– Передача всех санкций суду.

Планом нации – «100 конкретных шагов» предусмотрена поэтапная передача следственному судье полномочий по санкционированию всех следственных действий. В рамках законопроекта данное поручение исполнено. Генпрокуратура инициировала **передачу судьям санкций на залог, принудительное освидетельствование, отбор образцов, а также на НСД.**

Ходатайство следователя о санкции будет идти прямо в суд.

Прокурору будет направляться копия ходатайства и у него больше будет времени, чтобы выявить нарушения закона. Соответственно, он сможет своевременно проинформировать судью, внести ходатайство о проведении судебного заседания по санкционируемому действию либо принять меры прокурорского реагирования, в т.ч. в трехдневный срок направить ходатайство в апелляционную инстанцию об отмене постановления следственного судьи.

Через прокурора в суд будут направляться только три санкции: взятие под стражу, домашний и экстрадиционный аресты. Данные меры максимально ограничивают свободу и личную неприкосновенность граждан. Именно поэтому прокуратура будет выступать дополнительным фильтром защиты прав участников процесса.

Введение данных изменений свидетельствует о развитии правовой политики Казахстана в соответствии с международными стандартами в области прав человека. В законодательстве развитых стран санкционирование действий, затрагивающих права и свободы человека, всецело передано в компетенцию суда.

Также проектом вводится уведомление собственника о временном ограничении на распоряжение имуществом и обязанность следователя по истечении 10 суток снять ограничение, если он не принял решение об обращении к следственному судье за санкцией на арест имущества.

Отсутствие механизма защиты прав собственников или законных владельцев приводило к ущемлению прав и законных интересов не только подозреваемых или обвиняемых, но и других лиц, не вовлеченных в сам процесс, поскольку закон в некоторых случаях предусматривает возможность наложения ареста и на имущество таких лиц.

– Исключение сбора доказательств, выходящих за пределы события, и осуществление его только в рамках зарегистрированных в ЕРДР заявлений, сообщений.

Это акцентирует ответственность органов следствия и дознания за каждое начатое расследование. Нередко доказательств по делу нет, но орган расследования уже

применил задержание и содержание под стражей, но вместо того, чтобы прекратить дело, начинает, не стесняясь в методах, активно искать другие «зацепки», чтобы посадить человека. Как в народе говорят, «был бы человек, статья найдется». Проводятся дополнительные действия по месту жительства или работы (осмотр, обыск, выемка), в ходе которых могут быть обнаружены и холодное оружие, и наркотики и т.д. Все зависит от возможностей и фантазий следователей и оперативников.

Спрашивается, для чего это делается? А чтобы, как это не кощунственно, самим не отвечать перед законом за попытку привлечения невиновного к уголовной ответственности, за его задержание и помещение под стражу. И, конечно же, чтобы не портить показатели своего подразделения.

В таких ситуациях только прокурор может пресечь незаконные и защиту прав подозреваемых с одновременным рассмотрением ответственности должностных лиц за незаконное уголовное преследование.

Прокурор сам вправе прекратить преследование по недоказанному эпизоду и принять меры к освобождению лица из-под стражи. А если уже и есть новые эпизоды, появившиеся по вышеуказанному сценарию, прокурор по жалобе подозреваемого вправе перепоручить дальнейшее расследование другому органу расследования.

Этим обеспечивается защита конституционных прав граждан, формируется новый подход к уголовному преследованию личности.

Действенность введенных изменений будет реализована в рамках прокурорской деятельности по обеспечению законности, ее правозащитного потенциала, направленного на защиту невиновного от незаконного преследования и подозрения органа следствия.

– Впервые предусмотрена возможность ведения уголовного судопроизводства в электронном формате.

Электронное уголовное дело позволяет выйти на качественно иной алгоритм уголовного процесса, поменять в целом его культуру.

Дело находится только у следователя. Ведомственный, прокурорский, судебный контроль осуществляются дистанционно, в режиме реального времени.

IT-система в прокуратуре разработана. Денег из бюджета на нее не расходовались. Она охватывает весь уголовный процесс – от регистрации преступления, досу-

дебного расследования, судебного разбирательства и до конца исполнения наказания. Все станет прозрачным. Подделывать доказательства либо убрать из дела какие-то материалы следствия будет невозможно.

С МВД и СЭР начаты пилоты в шести областях. Положительные результаты есть. В рамках проекта нарабатывается практика, обучаются следователи на местах. Суды дают санкции тоже электронно, в т.ч. с проведением судебных заседаний по видеосвязи, без вывоза подозреваемых из ИВС в суд. Цифровой формат расследования исключит хождения следователей между полицией, прокуратурой и судом.

С Е-уголовным делом откажемся от статкарточек, т.к. при принятии решений сведения будут автоматически поступать в отчетные данные. Это удобно и эффективно. Манипулировать ими тоже не удастся.

Параллельно ведется работа по цифровизации прокурорского надзора. Процессуальный прокурор со своего АРМ будет в он-лайн режиме видеть, какие следственные действия проводит следователь и сразу реагировать на нарушения. Не будут запрашиваться многочисленные и многотомные дела. Е-уголовные дела можно будет изучать и принимать по ним решение в IT-системе. Цифровой формат ускорит принятие решений, улучшит защиту прав участников процесса, минимизирует коррупцию и злоупотребления.

Путем дистанционного изучения уголовного дела вышестоящему прокурору можно будет эффективно выявлять и пресекать факты незаконного освобождения от уголовной ответственности и фальсификацию доказательств по делу и другие.

Уголовный кодекс предусматривает ответственность прокурора и следователя за заведомо незаконное освобождение подозреваемого от уголовной ответственности и фальсификацию доказательств, и ответственность за заведомо незаконное задержание. Максимальная санкция по этим составам предусматривает до пяти и трех лет лишения свободы, соответственно.

Обеспечение необходимой оргтехники органов следствия и дознания будет производиться в рамках госпрограммы «Цифровой Казахстан».

– Снижение срока задержания с 72 до 48 часов, а также обязательное медосвидетельствование задержанных.

Содержание под стражей ограничивает основополагающее право человека на неприкосновенность. Поэтому его применение должно носить только исключительный характер.

В соответствии со ст.16 Конституции без санкции суда лицо может быть подвергнуто задержанию на срок не более семидесяти двух часов.

На разных этапах нашей истории срок задержания предусматривался от 15 до 48 часов. С 1958 г. институт задержания был отнесен к числу неотложных следственных действий и общий срок содержания был увеличен до 72 часа (1958 г. Закон «Об утверждении Основ уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик»).

И только сейчас, с учетом поручения Главы государства по совершенствованию базовых направлений модернизации системы уголовного преследования (повышению уровня защиты граждан в уголовном процессе) в законопроекте предусмотрено положение о сокращении срока задержания **с 72 до 48 часов**, в отношении несовершеннолетних – **до 24-х часов**. Это позволит снизить риски давления на человека при задержании.

Предусматривается ограниченный перечень исключительных случаев, при которых срок задержания может длиться 72 часа. К ним относятся случаи совершения: особо тяжкого, террористического или экстремистского преступления; преступлений в ходе массовых беспорядков; преступления в составе преступной группы; преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ, прекурсоров и их аналогов; преступлений против половой неприкосновенности несовершеннолетних; умышленных преступлений, повлекших смерть человека; а также при невозможности обеспечить своевременное доставление лица к следственному судье вследствие отдаленности или отсутствия надлежащих путей сообщения и в условиях чрезвычайного положения или чрезвычайной ситуации.

При сокращении сроков задержания учитывался передовой международный опыт.

В Германии полиция должна доставить задержанного к судье без промедления, в любом случае не позже, чем на следующий день после задержания, т.е. в течение 48 часов.

В Италии прокурор должен в течение 48 часов получить от судьи санкцию на арест, иначе задержание теряет законную силу.

Во Франции полиция может задержать подозреваемого на срок не более чем 24 часа для проведения допроса. Прокурор либо следственный судья могут продлить срок задержания до 48 часов. По истечении этого срока подозреваемый должен быть либо освобожден из-под стражи, либо оставлен под стражей по решению судьи по предварительному заключению.

Законопроектом также предлагается предусмотреть обязательность медосвидетельствования всех задержанных лиц для установления общего состояния здоровья и наличия телесных повреждений. Это связано с тем, что подозреваемые и обвиняемые зачастую жалуются в прокуратуру и суд о том, что в период задержания подвергались пыткам со стороны органов расследования с целью дачи необходимых показаний. Данная поправка позволит уже на ранних этапах следствия выявлять пытки и будет служить дополнительной гарантией защиты граждан от неправомерных действий сотрудников.

Запрет на содержание под стражей по экономическим преступлениям.

Сейчас принимаются все меры по защите бизнеса, в том числе от неправомерного вмешательства со стороны органов уголовного преследования. Законодательством предусмотрен запрет на регистрацию заявлений, сообщений без наличия актов ревизий, проверок уполномоченных органов.

В УК введен запрет на назначение наказания в виде лишения свободы за преступления в сфере экономики при возмещении ущерба, декриминализовано лжепредпринимательство, по 21 составу экономических уголовных правонарушений снижены санкции, уклонение граждан от уплаты налогов переведено в категорию адмправонарушений. Все это направлено на повышение привлекательности для иностранных инвесторов, ускорение в вопросах возмещения ущерба государству, снижение тюремного населения, снижение вмешательства правоохранительных структур в экономические правоотношения в целях их урегулирования административными методами.

В рамках дальнейшей модернизации предлагается не применять содержание под стражей по экономическим преступлениям.

Исключение будет составлять совершение 7 преступлений: рейдерства; легализации имущества, полученного преступным путем; изготовления и сбыта поддельных денег, ценных бумаг; принуждения к совершению сделки; экономической контрабанды; финпирамид и ОПГ. Предлагается предусмотреть такие исключения и в случае, если лицо пытается скрыться от следствия и суда.

Все понимают негативные последствия изоляции предпринимателя от общества – это, хоть и временная,

но потеря социальных связей. От этого страдает деловая репутация бизнесмена и его семья, утрачиваются годами наработанные партнерские связи, предпринимательская деятельность находится под угрозой прекращения, от приостановки и ликвидации производств происходит сокращение работников и служащих, прекращаются налоговые и социальные отчисления в бюджет.

Максимальные санкции по экономическим деяниям, за исключением вышеуказанных 7 преступлений, предусматривают наказание до 6 и 10 лет лишения свободы, причем, это по трем составам (совершение действий по выписке счет-фактур, без фактического выполнения работ; монополистическая деятельность; изготовление или сбыт поддельных платежных карточек). Остальные составы – это дела небольшой и средней тяжести и проступки, по которым возможно назначение наказания, не связанного с лишением свободы, либо прекращение уголовного дела в связи с заглаживанием причиненного вреда.

– Обязанность органов досудебного расследования не позднее шести месяцев с момента вынесения итогового решения по уголовному делу уведомлять лиц о проведенных в отношении них НСД, что дает им возможность последующего обжалования действий полиции в суд.

Согласно действующему законодательству, в случае принятия окончательного решения по уголовному делу, лица, затронутые указанными мероприятиями, не информируются об их проведении.

Данная норма вводится для обеспечения государством конституционных гарантий о том, что каждый имеет право на неприкосновенность частной жизни, личную и семейную тайну, защиту своей чести и достоинства.

Изучен мировой опыт в этой области. К примеру, законодательство Германии предусматривает обязательное уведомление лиц, в отношении которых проводились «тайные мероприятия».

О проведении «тайных мероприятий» полиция обязана сообщить лицам, за которыми она следила, когда это может быть сделано без угрозы расследованию, общественной безопасности, жизни или здоровью граждан, а также возможности дальнейшего использования служащего, ведущего скрытое расследование.

– Повышение состязательности и расширения полномочий адвокатов.

Одним из основополагающих принципов уголовного процесса является принцип состязательности. Он направлен на обеспечение равенства прав сторон при исследовании, оценке доказательств и защиты своих интересов. Отсутствие равноправия сторон в процессуальных функциях – влечет обвинительный характер всего досудебного расследования.

Развивая институт состязательности, в рамках законопроекта предлагается расширение полномочий адвокатов. Это право на приобщение к делу в качестве доказательств, проведенных ими опросов, и возможность заставить следователя через следственного судью проводить те процессуальные действия, которые необходимы для стороны защиты. Таким подходом будут исключены барьеры по сбору оправдывающих доказательств.

Необходимым является и введение обмена доказательствами, как прогрессивного элемента состязательности. Обмену будут подлежать все собранные материалы: как обвинительные, так и оправдательные. При этом, ключевым принципом обмена определить, что только переданные другой стороне материалы считаются допустимыми и могут быть использованы в суде качестве доказательств.

Законопроектом также предлагается право стороны защиты на «сокрытие» до суда доказательства, имеющего особое значение для обеспечения интересов защиты подозреваемого.

Будет обеспечено равноправие сторон по исследованию и оценке доказательств, в способах защиты и обвинения, обоснованность принятия решений по делу. Обмен доказательствами также исключит возможность их фальсификации. Адвокатам будет предоставлена возможность выстраивать адекватную линию защиты, а стороне обвинения объективно оценивать свои аргументы.

Кроме того, учитывая, что стороны исследуют доказательства друг друга, на данном этапе ими могут быть признаны факты, которые подтверждаются материалами дела, и в дальнейшем не будут оспариваться. Это значительно повысит оперативность и экономичность процесса. Прокурор быстрее увидит судебную перспективу дела и незамедлительно примет решение о его прекращении, отмене меры пресечения или направлении в суд. Соответственно, значительно сократятся и расходы подзащитного на оплату труда адвоката.

Предлагаемые институты состязательности направлены на обеспечение гарантий защиты конституционных прав и свобод подозреваемых, обвиняемых в уголовном судопроизводстве.

Абу-Али САТТАР,

ҚР БП ҚСЖАЕК төрағасының орынбасары,
аға әділет кеңесшісі

ТЕКСЕРУШІ ОРГАНДАРДЫҢ ЛАУАЗЫМДЫ ТҰЛҒАЛАРЫ ӘКІМШІЛІК ЖАУАПКЕРШІЛІККЕ ТАРТЫЛДЫ

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитеті жеке кәсіпкерлікті қорғау бағытындағы үйлестіруші органы болып табылады.

Құқықтық статистика және арнайы есепке алу органдарымен жеке кәсіпкерлікті қорғау мақсатында прокуратура органдарына Конституциямен берілген уәкілеттілігі шегінде бір шама нәтижелі жұмыстар атқарылуда.

Атап айтсақ, 2017 жылдың өткен мерзімі ішінде құқықтық статистика және арнайы есепке алу органдарымен тексерістерде есепке алу және үйлестіру (бизнесті қорғау) саласы бойынша 21 әкімшілік құқық бұзушылық өндірістері қозғалып, олардың қаралу нәтижесі бойынша мемлекет пайдасына 850 144 теңге өндірілген.

Оның ішінде ӘҚБТК-нің 175 бабымен (жеке кәсіпкерлік субъектілеріне тексеру жүргізу тәртібін бұзу) мемлекеттік қызметкерлерге қатысты 15 өндірісі қозғалып 594 718 теңге айыппұл салынған.

Мысалыға, 2017 жылдың 05 маусымында ҚР АШМ АӨК МИК Ұлытау аудандық аумақтық инспекциясымен «Қазангапов» шаруа қожалығына ішнара тексеру тағайындалған.

Кәсіпкерлік кодексінің 147-бабының 1-тармағының ішінара тексеру жүргізудің басталатыны туралы осы тексе-

ру басталғанға дейін кемінде күнтізбелік отыз күн бұрын тексерілетін субъектіге жазбаша түрде хабарлауға міндетті делінген.

Алайда, шаруа қожалығының иесіне болатын тексеріс туралы отыз күннен кем мерзімде хабарланған.

Осыған байланысты ҚР АШМ АӨК МИК Ұлытау аудандық аумақтық инспекциясының басшысына қатысты ӘҚБТК-нің 175 бабымен 20 айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде, яғни 45 380 теңге айыппұл салынды.

Сондай-ақ, ӘҚБТК-нің 498 бабымен (тексерістерді уақытылы жаппау деректері) тексеруші органдардың лауазымды тұлғаларына қатысты 6 өндірісі қозғалып 258 666 теңге айыппұл салынған.

Бизнесті қорғау прокуратура органдарының қадағалау саласының басты бағыттарының бірі болып табылады және осы бағыттағы жұмыстар бұдан әрі жалғасуда.

АСАБАЮ МАМУТОВУ,

бывшему Прокурору Каз.ССР, государственному и общественному деятелю, видному ученому-правоведу

105
лет

Асабай Мамутович Мамутов родился 15 ноября 1912 года в селе Шардара бывшего Кызылкумского района Южно-Казахстанской области. Окончил Ташкентское медресе, курсы счетоводов в г. Чимкенте.

В 1934 году поступил в Институт советского строительства при КазЦИКе. После успешного окончания вуза в 1937 году Мамутова А.М. направляют в село Ванновку Южно-Казахстанской области, где после четырехмесячной работы в качестве секретаря райисполкома призывается на военную службу в Забайкалье.

С 1939 по 1943 годы Асабай Мамутович работал членом Алма-Атинского областного суда, вторым секретарем обкома Компартии Казахстана, а в 1943 году возглавил Прокуратуру Казахской ССР. В должности Прокурора Республики, в су-

ровое для страны время, он сумел организовать и направить усилия органов прокуратуры на решение главной на тот момент задачи – усиления законности и правопорядка в тылу.

После войны генерал-лейтенант юстиции Мамутов А.М. до 1956 года работал заместителем председателя Верховного суда Казахской ССР. В 1950 году участвовал в переводе на казахский язык и издании учебника «Советское уголовное право» для юридических школ. В том же году на заседании ученого совета Всесоюзного института юридических наук Министерства юстиции СССР в г. Москве защитил кандидатскую диссертацию на тему «Уголовная ответственность за возбуждение национальной и религиозной вражды».

С 1956 года его жизнь была связана с Казахским государственным университетом. В 1965 году в МГУ им. М. Ломоносова он успешно защитил докторскую диссертацию.

Как признанный авторитет в области юриспруденции он принимал активное участие в работе по подготовке Уголовного кодекса Казахской ССР, а также в терминологической комиссии по изданию данного Кодекса на казахском языке. За эту работу был награжден Почетной грамотой Верховного Совета Казахской ССР.

Также Асабай Мамутович в течение ряда лет являлся общественным консультантом президиума Верховного Совета КазССР, участвовал в подготовке проектов постановлений пленумов Верховного суда.

Воспитал 5 детей, имеет 6 внуков и 10 правнуков.

Скончался Асабай Мамутов в 1993 году. В г. Алматы и на его малой родине в Шардаре есть улицы, которые названы его именем. К 100-летию со дня рождения в Шардаре установлен бюст А.М. Мамутова.

Заместитель председателя Верховного суда КазССР (1954 г.)

ҰСТАЗ

Асабай Мамытов – қазақ заң ғылымдарының сардары, ұлағатты ұстаз, көптің көзін ғылыммен, біліммен ашқан дарынды ғалым. Өзінің өмірінің мәнді бөлігін заңгер – мамандарды даярлаумен өткізді. Ұстаздыққа дейін ол Республика жоғарғы Сотының басшыларының бірі болды. Өмірлік сот тәжірибиесі, туа біткен дарындылығы, тұрақтылығы, әділеттілігі сол өмірлік тәжірибиеден жинаған. Тұжырымдары студенттерге дәріс оқығанда, семинар сабағын жүргізгенде оларды әділеттілікке даярлаудың басты құралы болды.

Өмірінің көбі әл-Фараби атындағы Ұлттық университеттің заң факультетінде қылмыстық құқық пәнінен дәріс өтумен өткізген Асабай Мамытов ұзақ жылдар кафедра меңгерушісі, профессор болса да лауазымдарды абыроймен атқарды. Өмірінің біршама уақыты ана тілімізде – қазақ тілінде қылмыстық құқық оқулығын жазумен өтті. Ол кеңестік заманда, бәрі де орыс тілінде оқытылатын, бірақ Асабай аға – өз ұлтының жастарына жаны ашыды, аяушылық білдірді. Ол үшін – білім нәрі болып табылатын оқулықты тұңғыш рет қазақ тілінде даярлап бастырды. Мұндай іс – ол кеңестік өмірде аса ерлік еді.

Асакеңнің осындай ерлігін көре алмағандар да болды. Бірақ ел игілігі үшін істелген ғылыми еңбегі өзінің қолдаған, өзінің жоғарғы базасын алды. Күні бүгінге ол оқулықты заң факультетінің қазақ жастары өте сүйісініп оқиды.

Асабай Мамытов туа біткен тұрашыл, әділетшіл адам еді. Әрбір студенттің жауабына әділ баға беретін және олардың жауаптарына өмір тәжірибиесінен мысалдар келтіруді өтінетін. Соған орай, бірде бір студент ол кісі қойған емтихан бағасына наразылық білдірген емес.

Асабай Мамытов студенттердің ортасында таза киіммен, өзін тік ұстап үлгілі өнегесімен көзге түскен

адам. Ол қазақ жұртының жақсы әдеп-ғұрпын, салт-санасын ардақтап, қазақтың ұлы үш Бийінің үлгілі қағидаларын насихаттайтын ұлы тұлға еді.

Міне, бүгін ел болып Асакеңнің 105 жылдық мерекелі тойын өткізуге жиналып отырмыз. Жақсының аты – ғалымның хаты өлмейді деген ұлы сөз Асекең арқылы өз көрінген табуда.

Ендеше той құтты болсын халайық!

*Арықбай АҒЫБАЕВ,
заң ғылымдарының докторы,
профессор, Қазақстанның еңбек
сіңірген қайраткері*

ХАЛҚЫМЫЗДЫҢ ТҰҒЫРЫ БИІК ТҰЛҒАЛАРЫНЫҢ БІРІ

Біз көрген, өнегелі істеріне тәнті болған, жас кездерінен ауыртпалық өмірдің мекенатын тартып, еңбекте ерте шынығып алға ұмтылған, сөйтіп, тез ер жеткен аға ұрпақтың жолы айырақша. Олар жоғарғы биіктің әділетсіз шешіліп жататын жағдайларына төзімділік көрсете отырырып, халқының үшін шындап, оның дұрыс жолын іздеді, келешек ұрпақтың қамын тереңінен ойлап, өздерінің ізбасарларының санын арттырды. Олардың адамдық, азаматтық істері, өмірі кейінгі ұрпаққа қазыналы өнеге-үлгі. Міне, солардың бірі – мемлекетімізде заң ғылымының жүйесін молынан енгізіп, оны дамытып, ел игілігіне айналдыруда, білімді, білікті мамандарды дайындау, сот жүйесін жетілдіруде, өзінің іс-тәжірибесін ғылым жолымен байланыстыруда үлкен табыстарға қол жеткізген ұлағатты ұстаз, ірі ғалым Асабай Мамытовтың туғанына 100 жыл толуына арналған еске алу шаралары жүргізілуде екен.

Мен осы хабарды естіген соң, ол кісіні 30-шы жылдардың соңы, 40-

Немерелерімен. 1984 ж.

шы жылдардың басынан, яғни, орда бұзар отызға толған кезінен бастап білетін болғандықтан, қолыма қалам алып балаларына, немере-шөберелеріне, жалпы еліміздің өсіп келе жатқан ұрпақтарына азаматтығы, парасаттылығы және тағы басқа жадымда қалған ізгі істері, жан-жағына шуағын шашқан ерлері-зайыпты Асабай аға мен Зәкия апайдың бойында болған барлық жақсы қасиеттері жайында жазуды өзімнің парызым деп санадым.

Менің, Ұлы Отан соғысы басталар алдындағы жылдарда Алматы мемлекеттік Абай атындағы педагогика институтында оқып жүрген кезімде, Алматы облысы Ақсу ауданының судьясы, ағайым Әуезхан облыстық соттардың жиналысына келіп, ол біткен соң маған соғып амандық-саулық білген соң: «Сені бір жақсы өнеге алатын адардармен таныстырып кетейін, қиналатын жағдай болып қалса, ақыл-кеңестерін алып тұруына болады. Ешкімді жатырқамай-

тын, бауырмал, ақжарқын, кеңпейіл адамдар!» – деді.

Содан, кешке қарай жұрттың жұмыстан босап үйлеріне қайтатын мерзімінде мені ертіп қаланың орталық көшесінің бірі Казачьядағы үйге ертіп барды. Қонырау нүктесін басып, кіруге рұхсат сұрау белгісін бергенде есік ашқан ақсары, орта бойлы, өнді апай біздерді көрісімен: «Кіріңдер, төрлетіндер!» – деп ақжарқын, кішіпейілдігін көрсете қарсы алды. Одан кейін: «Әуезхан, қашан келдің, үй іштерің аман ба?» – деп сұрап жатыр. Біз ортаңғы бөлмеге жайғасып, аман-есен, саулықты білісіп жатқан мезетте он жақтағы бөлмеден ұзын бойлы, ақсұр, сымбатты, үстіне пижама киген кісі шығып, ағайыммен амандасты. Бірін-бірі көптен білетін таныс-туыс адамдардай жылы жүзбен карасып, сыйласымды ниеттері мен амандасуының өзі біз сияқты жастарға өнеге еді. Пижамамен келіп отырған кісінің сабырлы, баппен сөйлейтін кісі екенін әңгімелерінен аңға-

ҚазМУ-дың заң факультетіндегі мемлекеттік емтиханда (1971 ж.)

А.М. Мамытовтың 70 жылдығы. Туыстарымен (1982 ж.)

рып отырдым. Қызметтен біздің алдымызда ғана келіп, демалып жатқан кезі болса керек,

– Әуезхан, мына бала жігіт кім, бұрын көрмеген? – деді ол бір сәтте.

– Асеке, бұл менің інім, ағайымның баласы, аты Сейітхан.

– Ә, институтта оқып жүрген інім бар деуші ең, осы бала екен ғой, – деді маған қарап:

Студент, оқу қалай, хал-жағдай дұрыс па? – деп сұрастырды. Сөйтіп, көз қырымен менің сырт бейнемді шолып отырғанын сезіндім. Қысылып отырдым. Ағай «Асеке» деп атағаннан-ақ үй иесі Асабай Мамытов осы кісі екенін білдім. Бірінші көруім. Содан ағай асхана жақта жүрген, бізді қазақи кеңпейіл, ақжарқын мінезімен қарсы алған апайдың атып атап: «Зәкия! Ешнәрсе дайындап әуре болмаңыз, мен кешкі поезбен жүремін, кешігіп қаламын. Жиналысқа дейін амандасып шығуға қолып тимеді. Ғапу етіңіздер, бүгін ғана

қолым босады» – деп кешірім сұрады. Ал апай: «Жоқ, болмайды, шәй дайын, кешікпейсің. Асекең де қызметінен жаңа келді. Көріспегелі біраз уақыт болды. Әңгімелесе беріндер. Мен де қазір әңгімелеріне қосыламын» – деп кеңпейілділігін тағы да аңғартты, Ардақты апайымның аты Зәкия екенін естіп, жадыма сақтау үшін ішімнен екі-үш рет қайталап алдым. Бұл кісілердің өзара сыйлас, бірін-бірі көптен құрметтейтінін аңғарып қуанып та отырдым. Иә, мұндай иманжүзді ағаның, апайдың өнегелі сөздерін тыңдап, ықыласпен беріп отырған тәтті шайын ішу мен сияқты жас адамға бақыт емес пе!!

Кетерде Зәкия апай: «Сейітхан, ұялмай үйге келіп, андай-мұндай қажет болғандай шаруа болса, айтып тұр. Студенттік жағдай басымыздан өткен. Сырт бейнесін дұрыстау үшін ата-анасы жіберген ақшасын киімге жұмсап, ашқұрсақ жүре беретіндерде болады. Ақшан тауысылып бара

жатса, ұялмай айтып тұр, көмектесеміз. Ашқұрсақ жүремін деп денсаулығыңды нашарлатып алып жүрме. Негізгі мақсат – жақсы білім алу, содан кейін маман болып шығуға тырысу, ойыңда болсын! – деп қамқорлығын білдіріп, ақылын айтты да тағы келіп тұр, ұялма» – деп шығарып салды.

Қайтып келе жатып Әукең ағайға: «Бұл кісілермен көптен араласқан таныс достар екенсіздер ғой, қандай ашық, ақпейіл кісілер, әсіресе, туыстарының баласындай көріп ақыл-кеңестерін айтып жатқаны қатты ұнады» – деп өз ойымды білдірдім.

Әуезхан аға: «Бұл кісілермен Алматыға оқуға келгеннен бері таныспын. Асекең КДЗЦРЖ-тің жанындағы кеңес құрылысы институтында, Зәкия екеуміз ең алғашқы ашылған заң мектебінде оқыдық. Асекең оқуын бітіргеннен кейін Зәкияға үйленді. Екеуінің арасында дәнекер болғаным да бар, – деп күліп қояды

да: – Содан бері достығымыз ажыраған емес. Бір-бірімізден қызмет бабымен қашықта жүрсек те жақындық, сыйласу, сәлеміміз үзілген емес. Адал, адамгершілік, достықты құрметтей білетін парасатты жандар. Сені осындай тәрбиелі кісілерден үйреніп, үлгі-өнегелерін алсын деп ертіп келіп таныстырып отырмын. Оқудан қолың тигенде барып сәлем беріп тұр. Жақсы тәрбиелі жақтарының көп үйрен, келешегіңе жол ашады. Сен де қызметке кірісіп, өз бетіңше өмір сүру жағдайына көшкенде пайдасын көресің. Ондай күн әлі алдыңда!» – деп мені келешекке ұмтылдыру үшін қайрап-ширатып ақылын беріп келеді.

Ағайдың тапсырмасын орындап, оқудан қолым босаған уақыттарда Асекең мен Зәкеңе барып сәлем беріп, амандық білісіп тұрдым. Асекең мені көрсе болғаны, қуанышын білдіріп, өзіне жақын отырғызып алады да: «Оқуың қалай, оқулықтарыңнан басқа кітаптар оқисын ба, бос уақытыңды қалай пайдаланасың, газет-журналдар оқисың ба, кинотеатрға барып тұрасың ба, институттың қоғамдық өміріне араласып қатысып тұрасың ба?» – деген сияқты сұрақ қойып, күнделекті өмірге қатысты, сондайақ болашақ байыпты еңбек-

ҚазМУ профессорлары (1982 ж.)

ке бағыттағын сауалдарымен менің қаншалықты қабілетімнің барлығын аңғарады. Оны дамыту үшін асықпай ақыл-кеңестерін айтады. Сонда олар біздің үлкен, білімді азамат болуымызды ойлайды екен ғой, қайран асыл ағалар-ай!

Зәкия Бәзікенқызы заң мектебін бітірген соң, 1952 жылға дейін сот қызметін атқарып, халық алдында әділетті заңгер атағына ие болған, әйелдерден шыққан алғашқы судья-

ның бірі. Сондай-ақ, бес баланы дүниеге келтірген ардақты ана, отбасының алтын қазығы, береке мен бірліктің шуағын шашқан, туған-туыс, жора-жолдастың ұйытқысы, сыйлысы бола білген аяулы жан еді. Оған біз куәгерміз.

Асабай Мамытұлы үнемі алға ұмтылу, талмай көп ізденуінің арқасында замандастарының ең алдыңғы сапында болған тұғыры биік тұлға. Ол еліміздің қоғам қайраткері дәрежесіне көтерілген, заң жүйесінен мемлекеттің өркендеп-өсуіне үлкен үлес қосқан және осы салада ұлттық кадрларды, маман ғалымдарды дайындауда ерен еңбек еткен білімді-білікті ұлағатты ұстаз, терең ойлы заң ғылымдарының докторы, профессоры болды.

Білімі, қабілеттілігі, қайтпас қайсарлығының арқасында, жастығына қарамастан, Мәскеудің қатан, басқа ұлттан шыққан таланттарға сенімсіздікпен қарайтын солақай саясатын бұзып шығып, республикамыздың бас прокуроры болып тағайындалуының өзі Асанбайдың кім екендігін, ерекшелігін танытпай ма!

Асекеңнің бас прокурор болып тағайындалғаннан кейін, қазақтан шыққан заң саласынан тұңғыш гене-

А.М. Мамытовтың 70 жылдығы. Кафедра ұжымымен (1982 ж.)

рал-лейтенант атағы берілді. Мәскеуден тігіліп келген формасын киген қуанышты сәтінде де болып қуанғанымыды айтсаңшы! Генерал формасы ұзын бойлы, сымбатты Асекеңді одан әрі асқақтата түскен. Әсіресе, бас киіміндегі жалт-жұлт еткен алтын түсті белгілері жарасып-ақ тұр. Мерейі өсіп, мейірлене қарағанда бүкіл қазақтың мәртебесі биіктеп кеткендей әсер қалдырды. Айнала қоршап тұрған тілектес ағайындардың: «Жасаңыз!» – деп қуаныш-тілектерін қызу білдіргендерінің қуәсімін. Сол қуанышты қызық күн бүгінгідей көз алдымда тұрады.

Асекең мен Зәкеңнің адал достарына деген ыстық пейілін, сыйластығын, қарым-қатынастары қандай

жағдай болса да үзбей, құрметпен қарайтын азаматтық қасиеттері де үлкен мәдениеттіліктің белгісін көрсететін еді. Асекеңнің қандай үлкен лауазымды қызметте жүрсе де менменсімей, қатардағы жолдас, достарын ұмытпайтын қарапайымдылығы мен адал азаматтығы мықты еді. Менің ағайым Әуезханмен де жас кездерінен жолдас-дос болып кеткен қатынастарын үзбей, өздері ғана емес, балаларын да таныстырып, бәрі туысқан кісідей араласып жүрді. Ағайым 1972 жылы қайтыс болғанда Асекең Зәкия екеуі келіп, жер қойнына бергенше біздермен бірге болып, ақыл-кеңестерімен ұмытылмас имандылық көрсетіп, қайғымызға ортақтаса жұбату ниеттерінде болған

дығы Әукеңнің бәйбішесінің, балаларының, туысы менің де жүрегімде сақтаулы.

Міне, осындай абзал азамат, белгілі ғалым артынан ерген ұрпақтарына мол мирас еңбектерімен үлгі-өнеге қалдырған Асабай ағамыздың жатқан жері жұмсақ, рухы пейіштің төрінде болғай дей келе, балалары, немере-шөбелеріне ұзақ ғұмыр мен табыстар тілеймін. Олар да Асекең мен Зәкең армандаған тәуелсіз еліміздің дамып өсуіне үлестерін қосқан атасы-анасы сияқты ел азаматтары болып өссін дегім келеді.

*Сейітхан ИСАЕВ,
соғыс және еңбек ардагері,
ҚР еңбек сіңірген қызметкері*

А.М. Мамытовтың 100 жылдығына арналған бюстің ашылуы. Шардара.

АЯУЛЫ АҒА

Асекеңнің балалары келіп, «аға, әкеміз туралы естелік жазып беріңізші, кітап шығару ойымызда» дегенде, «Жарайды, хабар менен болсын дедім». Ол желтоқсан айының алдында еді. Мен Қазақстан туының авторы болғандықтан теледидар, радио, ұжымдар шақырып Астанаға барған сапарларым бар, бір-екі ай қол тимей кетті. Содан 2010 жылдың басында, қой, кітап шығарса созбай жазып берейін деп, қаламды қолға алдым. Асекең туралы ойларымды қағазға түсіріп отырмын,

Ағамен таныстығым сонау 70 жылдары басталды. Біз бір үйден пәтер алдық, Абылай хан мен Гоголь бұрышында орналасқан, астында гастрономы бар. Аға 4-ші қабатта мен 5-қабатта тұрдым. Көрші болдық, бірақ ағамен арақатынасымыз аға мен інідей болды.

Бұл үйде қазақ аз болатын, сондықтан туыстай болып кеттік десек артық емес. Бір-бірімізге қонаққа барып, қуаныштарымызды бірге бөлісетінбіз. Есіктің алдындағы аспалы аланда Нұрғиса марқұм, мен, Асеке, Жылыспаев Бекен, Қосжан бірге серуендеп, аға арамыздығы жасы үлкен әрі көргені көп адам болғандықтан сол кісінің әңгімесін тындайтынбыз.

Сырттай ағаның 30 жасында генерал, Республика прокуроры болғанын білетінбіз, біз танысқан кезде профессор, ғылым докторы еді. Бірақ дандайсу, өркөкіректік ол кісіге жат дүниелер болатын. Қарапайым, өте мәдениетті адам екенін бірінші күннен көрсетті. Аға сол сұрапыл соғыс кезіндегі кейбір қиын сәттерді, басынан өткен жайттардың шет жағасын айтатын. Қазақ жастары, оның ішіндегі ауыл жастары болшағын, қазақ тілінің мүшкіл күйін өте қиналып айтатын. Ол кезде Алматы қаласында қазақтар аз, жастарды қалада қалдармайтын, үй алу, тіркеуге тұру қазақ жастары үшін өте қиын еді. Қазақ жастары жақсы оқып, ғылым саласында, көбінесе құқық қорғау саласында көптеп тартылса, техника, құрылыс мамандықтарың меңгеріп, қалада көптеп қалар еді, болашақта қазақ тілі де жөнге келер еді деп айтатын. Сол кезде мүмкін балаларының қазақша білмейтіні, немерелері қазақ салт-санасын білмей кете ме деген қауіп болды ма екен. Бірақ тектіден текті туады деген бар емес пе, ағаның балалары қазақша да үйреніп алды, немерелерінің бір-екеуі қазақ мектебін

Профессор Асекең балалары, немерелерімен

бітірді. Әке-шешесіне құдайы тамақ беріп, нағыз қазақшалықты ұстап отыр. Бұл ағаның көрегендігі еді. Өзі үлкен қызметтер атқарып, ғалым болса да өз халқының болашағы ағаны қатты аландататын. Құдайға шүкір, егемендік алып, қазақ халқы бақытты өмір сүріп жатыр. Аға соның алғашқы жылдарын көріп кетті.

Ал қарапайымдылығы туралы мына жайттарды жазғым келіп отыр. Жаңа басында айттым ғой, үйдің астында гастроном бар еді деп. Аға таңертең сағат 8-де гастрономға барып, сүт, айран, май, нан әкелетін. Біз ағаға, «аға, үйде қыз бала, келін бар, олар неге магазинге бармайды» дейтінбіз, сонда аға мен сағат 6-да тұрамын, үйде отырғанда не істеймін, сондықтан сыртқа түсіп, магазиннен тамақ әкелемін, олар жұмысқа 8-де кетеді, мен 11-ден кейін барамын дейтін. Біз де кейіннен магазинге барып тамақ әкелуді әдетке айналдырдық. Аға үйге қонаққа шақыратын, сол кезде марқұм Нұрғиса мен Әмина Нұғманова домбыра тартып, ән айтып концерт қойып беретін. Керемет қызық уақыттар еді. Жеңгей дастарханы мол, жомарт адам еді. Асеке екеуі 5 ұл-қыз өсірді. Балаларымызды кішкене кезінде сол кісілердің үйіне тастап, 3–4 сағатқа тойға, қонаққа кетуші едік.

Ағаны қыдырып магазин жанында жүргенде, танитын қала адамдары келіп сәлем беретін. Ол кісіні заңгерлер ғана сыйлап қоймай, бүкіл зиялы қауым сыйлайтын. Гастрономның директоры ұзақ уақыт Қисанов Атымтайдың қызы болды, кейіннен басқа адамдар, соның ішінде Болат 2–3 жыл сол гастрономды басқарды. Бәрі ағаны көргенде келіп сәлем беретін, бұл ағаның абыройының биіктігін, ағаның тарихта үлкен орны барын көрсететін.

Сондай ұлы адам көршім, ақыл айтар ағам, асқар таудай тірегім болғанын мақтан етемін.

*Шәкен НИЯЗБЕКОВ,
ҚР Халық суретшісі,
Қазақстан Туының авторы*

БАҚЫТ ДЕГЕН НЕ?!

Бұл өмірде арман көп қай адамда,
Арманы жоқ бұл дүниеде жан бар ма?
Бақыт пенен баршалықты адамға
Ұйып-төгіп бермейді екен туғанда.

***

Бес жасымда жетім қалып, не көрмедім басында,
Ашаршылық, қиыншылық көп көрдім жас шағымда.
Қиналсам да, арман қуып келдім үлкен шаһарға,
Болады деп ойлайтынмын бақыттың басы осында.

Оқуға түсіп, он адаммен бірге тұрдым жатақта,
Күндіз оқу, кешке жұмыс, үш-төрт сағат ұйқыға...
Шаршамадым, қиналмадым, жаспын ғой ол заманда,
Сөйтіп жүріп білім алдым, бірінші бақыт осында!

Сол білімнің жемісің жеп, бақытты болдым расында,
Офицер болып армияда, өтедім борышын отанға.
Балалардың анасымен таныстым қызмет бабында,
Кездестірді мені тағдыр жақсы жолдас-жораға.

Елу үш жыл өмірімді арнадым өз салама,
Біздің қызмет оңай емес, оны білген адамға.
Тура айтып, адал жүрдім, жағымпазданбай бір жанға
Мүмкін соны көрген шығар, жаратушым Алла тағала!

Отыз жаста ел басқардым, прокурор боп қазаққа,
Погоны да генералдың бұйырды осы жасымда.

Қиын кезен, ауыртпалық, соғыс төнген отанға,
Тұрды міңдет: заңдалықтың мықты ұсталуы тылда.

Соғыстан соң қызметімді жалғастырдым мен сотта,
Он бір жылда қанша адамның істері жатты алдымда
Қаныпез де, аяғы тайған, жаламен жапқан адам да,
Әділеттікті ұстадым мен бүкіл қызмет бабында.

Жас кезімде армандаушы ем, түссем ғылым жолына
Сол арманым орындалды, қырықтан асқан жасымда
Заңгерлерге сабақ бердім, бердім бата жолына,
Солар жүр ғой қызмет істеп, қазір қазақ халқына.

Елу жаста доктор болдым, еңбек қорғап саламда
Профессорды және болдым, басқарып үлкен кафедра
Бақыт деген осы емес пе, шәкірттер қалса артында
Жалғасады сенің ісің, өшпейді атың тарихта.

Негізгі бақыт жанұям, қуанышым бес баламда
Ризашылығым мәңгілік, бес ұл-қызды туған жарыма
Болашағым немерелер, ақылды, текті қасымда
Соны көріп ұялайды, мақтаныш, үміт жанымда.

Бақыт деген ел аман боп, еңбегің сіңсе халқына,
Артыңнан қалған балаларың, құран оқыса басыңа
Мәңгі ешкім жасамайды, бір өлім бар басыңда,
Ұмытпаңдар балаларым, осыны ұстап жадыңа.

Асабай МАМЫТОВ

Онгар СУЛЕЙМЕНОВ,

ветеран органов прокуратуры Республики Казахстан

К ВОПРОСУ О СТАТУСЕ, КОМПЕТЕНЦИИ И ПОРЯДКЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОКУРАТУРЫ

30 июня 2017 года принят обновленный Закон Республики Казахстан «О прокуратуре», определяющий статус, компетенцию, организацию и порядок деятельности прокуратуры.

Новый закон был разработан в рамках реализации конституционной реформы по перераспределению полномочий Главы государства между Парламентом и стал одним из важных этапов в развитии правовой системы Казахстана.

Согласно статье 1 данного Закона, прокуратура от имени государства осуществляет в установленных законом пределах и формах высший надзор за соблюдением законности на территории Республики Казахстан, представляет интересы государства в суде и от имени государства осуществляет уголовное преследование.

Таким образом, прокуратура от имени государства осуществляет **высший надзор**, чем и отличается от других форм государственного контроля и надзора.

Во-первых, надзор закреплен Конституцией, то есть Основным законом страны.

Далее он, то есть высший надзор, подчинен единой цели – обеспечению законности в стране. Является высшим по отношению к другим формам государственного надзора – санитарного, экономического, пожарного, финансового, налогового и др.

И наконец, Генеральный Прокурор, осуществляя надзор, подчинен только Президенту, а нижестоящие прокуроры – лишь Генеральному Прокурору.

Согласно статье 3 Закона, прокуратура составляет единую централизованную систему с подчинением нижестоящих прокуроров вышестоящим и Генеральному Прокурору.

Конституция Республики Казахстан в статье 1 прямо закрепила принцип первостепенной значимости человека, его жизни, прав и свобод, который является высшим в системе государственных ценностей. Поэтому главная задача прокурора, согласно ст. 4 Закона – обеспечить защиту, восстановление прав и свобод человека и гражданина. Эта же статья обеспечивает защиту законных интересов юридических лиц, общества и государства.

Наряду с этим, перед прокуратурой поставлена задача координации деятельности правоохранительных и иных государственных органов по обеспечению законности, правопорядка и борьбы с преступностью. Это сделано с целью, чтобы правоохранительные органы, имея общие задачи в борьбе с преступностью, не работали вразнобой, как в басне Крылова «Лебедь, рак и щука».

У читателя может возникнуть вопрос: почему за прокуратурой закрепили вопрос координации деятельности других правоохранительных и иных госорганов?

За ответом обратимся к ст. 83 Конституции: Генеральный Прокурор и прокуроры на местах осуществляют **высший надзор**. А согласно ст. 5 Закона – основным направлением прокурорского надзора является надзор за деятельностью правоохранительных и специальных государственных органов в сферах досудебного расследо-

вания, оперативно-розыскной и контрразведывательной деятельности.

Также, впервые за прокуратурой закреплено аналитическое обеспечение состояния законности.

Статья 8 Закона дает право проводить анализ состояния законности с использованием доступа к информационным системам и ресурсам, интегрированным с системой информационного обмена правоохранительных, специальных государственных и иных органов.

Правоохранительным органам в борьбе с преступностью и, особенно с организованными преступными группировками, дано право проводить оперативно-розыскные мероприятия и негласные следственные действия. Все эти действия должны проводиться в рамках закона. Прокуратура, осуществляя надзор в этом направлении, санкционирует проведение оперативно-розыскных, контрразведывательных мероприятий и негласных следственных действий, проверяет законность их проведения, инициирует проведение оперативно-розыскных мероприятий и прекращает их при выявлении нарушений законности, прав и свобод человека и гражданина.

Прокурор, как требует статья 15 Закона, вправе посещать с целью проверки в любое время места лишения свободы и другие учреждения, исполняющие наказание и иные меры государственного принуждения, на предмет законности задержания, содержание под стражей лиц, совершивших преступление, подозреваемых в его совершении, осужденных, отбывающих наказание в местах лишения свободы.

По результатам любой проверки у прокурора есть правовые рычаги для устранения выявленных нарушений законов. В статье 23 Закона определены акты прокурорского надзора: протест, санкция, указание, представление и акты прокурорского реагирования – ходатайство, заявление, обращение, разъяснение закона. В новом Законе нет предписания, как было ранее, но введено новое прокурорское реагирование – ходатайство о пересмотре не вступивших в законную силу судебных актов.

Осуществляя уголовное преследование, прокурор должен исходить из принципа неотвратимости наказания, как в известном фильме «Место встречи изменить нельзя»: вор должен сидеть в тюрьме. Но задача прокурора, осуществляющего надзор, чтобы вор сидел законно, при этом он не может быть объявлен вором, пока его вина не будет доказана приговором суда.

И главное, чтобы приговор вступил в законную силу – это конституционный принцип презумпции невиновности, регламентированный статьей 77 Основного закона страны, за прокурором оставлено право реагировать, ходатайствовать о пересмотре не вступивших в законную силу судебных актов. Ранее прокурор вносил протест, сейчас, согласно ст. 29 Закона – ходатайство. Прокурор (ст. 44 Закона), осуществляя надзор, обязан соблюдать Конституцию и законодательство Республики Казахстан, этические нормы поведения, защищать права граждан и законные интересы общества и государства.

Прокуратура, имея исключительные полномочия при осуществлении высшего надзора за соблюдением законности на территории Казахстана, в то же время не вправе вмешиваться в деятельность субъектов предпринимательства, организаций и государственных органов, если с их стороны нет нарушений законов, и требовать этого же от других правоохранительных органов и контролирующих государственных ведомств.

В целом, новый Закон состоит из 52 статей. В рамках своей статьи я постарался раскрыть только часть основных функций прокуратуры, доведя их до широкой общественности в соответствии с принципом гласности, не раскрывая отдельные ведомственные положения главного надзорного органа страны.

Генеральный Прокурор Республики Казахстан Жакип Асанов в своей недавней статье «В рамках Основного Закона», опубликованной накануне Дня Конституции, отметил, что нынешний год можно назвать судьбоносным в истории прокуратуры страны. По инициативе Елбасы впервые изменена статья 83 Конституции, где четко определены три основные функции прокуратуры. Это высший надзор, представительство государства в суде и уголовное преследование от имени государства.

И что крайне важно: прокурорский надзор не прежний – необъятный, а строго в пределах и рамках, очерченных Основным законом.

Состояние законности в стране во многом говорит об авторитете политической власти, стабильности отношений в государстве, нравственных устоях в обществе, морально-психологическом климате.

Именно поэтому общественная значимость укрепления законности в стране столь значительна. И это трудно переоценить.

Бүркіт НҰРМАҒАМБЕТОВ,

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы жанындағы Құқық қорғау органдары академиясының Әлеуметтік-гуманитарлық пәндер кафедрасының меңгерушісі аға әділет кеңесшісі, саяси ғылымдарының кандидаты, доцент

Зарина КАЛМУРЗИНА,

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы жанындағы Құқық қорғау органдары академиясының Әлеуметтік-гуманитарлық пәндер кафедрасының аға оқытушысы кіші әділет кеңесшісі, заң ғылымдарының магистрі

БАЛА ТӘРБИЕСІ – БАРШАНЫҢ ІСІ

Ұрпақ тәрбиесі – келешек қоғам тәрбиесі. Сол келешек қоғам иелерін жан-жақты жетілген, ақыл-парасаты мол, мәдени-ғылыми өрісі озық етіп тәрбиелеу – қоғам алдындағы борышымыз.

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев: «... жаңа жағдайларға байланысты бәрімізді алаңдататын мәселе – білімді, кәсіби даярлығы бар адам тәрбиелеу ғана емес, қоғамдық өмірдің барлық саласында ұлттық және дүниежүзілік құндылықтарды қабылдауға қабілетті, рухани және адамгершілік мүмкіндігі мол тұлға қалыптастыру болып табылады» деп атап көрсетті.

Француз педагогі Ж. Руссо: «Бала туғанда ақ қағаздай туады, оның үстіне шимайды қалай салсаң, қағаз бетіне солай түседі, бала тәрбиесі сол сияқты өзің қалай тәрбиелесең, ол солай тәрбиеленеді» деген екен.

Қазақтың ұлы ақыны А. Құнанбаев: «Ақпейіл және ықыласты жүрек адамды жетелеуі тиісті, сонда ғана оның еңбегі және табыстылығы ерекше мәнге ие болады. Адам болып дүниеге келу жеңіл, бірақ адам болу

қиын»,- деген болатын. Тәрбиенің маңыздылығы сондай, біздің болашақ ұрпағымыз тәрбиеден ғана рухани байлық алып, тәрбие арқылы ғана Адам болып қалыптасады.

Бізді бақытты ететін ақша да атақ та емес. Бақытты өмірдің кілті – үйдегі ахуал. Отбасындағы жақсы қарым-қатынас. Араласатын орта. Егер қатынас керемет болса, денсаулық та мықты, жас та ұзақ болатынын дәлелдеген.

Осы мәселені әлемдегі ең атақты университет 75 жыл бойы зерттеп, осындай нәтижеге келген.

Қазақстан Республикасының Бас Прокуроры Жақып Қажыманұлы Асанов осыған байланысты статистиканың мәз емес екенін алға тартып отыр. Бас Прокурордың мәліметінше, біздің елімізде әйелдерге қатысты қылмыстар 90%-ға өскен. Әрбір үшінші кісі өлтіру отбасында. 2016 жылы үйде 36 әйел, 1 бала қайтыс болған. 2481 әйел, 851 бала зорланған. Суицидтан 742 әйел, 175 жасөспірімнің өмірлері қиылған.

Қоғамдағы ахуалдың тағы бір айнасы – қарттар үйі. Соңғы 3 жылда ондағы адамдар саны 7 мыңнан 8,5 мыңға өскен.

Адамның адамгершілік негіздері болмаса, ол еркінен, өмірлік бағдарынан тез айырылып, тағдырдың ойыншығына немесе қылмыс әлемінің құрбанына айналады. Ондаған, мыңдаған нашақорлар, маскүнемдер, қаңғыбастар, қамқорсыз балалар, жетімдер – бұл күннің ақиқаты. Әсіресе балалар мен жасөспірімдер кері жолға бейім болады.

Ата-ана перзентінің жақсы азамат болып жетілуі үшін өз отбасында балаларын тәрбиелеудің нәзік жақтарының заңдылықтарын білуі шарт. Сыйластық, түсіністік, үлкен жауапкершілік сезімдері бар отбасы – бақытты отбасы. Бақытты отбасында ғана ата-ана және олардың өзара қатынасы мазмұнды, берілген тәрбие сенімді және негізді. Бала тәрбиесінің алғашқы алтын қазығы – туған ұясы, өз отбасындағы тәрбиесі, тілі. Қазақтың: «Баланың бас ұстазы – ата-ана», «Балапан ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі» – дегендей, есі кіріп, тілі шыға бастасымен-ақ баланы байсалды, ұғымпаз, тілалғыш етіп баулыған жөн.

Бала тәрбиесі – ата-ана үшін күрделі де, жауапты міндет. Жас шыбық иілгіш болса, жас адам да сондай жақсыға да жаманға да бірдей бейім болатыны баршамызға мәлім. Ата-ананың үйіндегі әрекеті балаларының көз алдында өтеді, сондықтан жақсы, жаман әдетіміздің бала тәрбиесіне ықпалы зор. Әрбір ата-ана – өзінің баласын Отанына пайдалы, еліне мейрімді, еңбекқор, адамгершілігі мол адам етіп тәрбиелеуге халық алдында да, мемлекет алдында да жауапты.

Бала тәрбиесі туралы сөз болғанда: «Баланы жастан» – деген халық даналығы еске түседі. Сондықтан «бала жас, әлі еш нәрсені білмейді, өсе келе бәрін түсінеді», – деп қарау қателік. Бала тәрбиесі – әр сағат, әр күн сайын тынымсыз жүргізіле беретін аса жауапты, күрделі процесс.

Қазіргі таңда бала тәрбиесіне көңіліңіз тола ма? Болашағымыз – балаларымызды дұрыс тәрбиелей алып жүрміз бе? Балаларымыздың тәрбиесіне жеткілікті көңіл бөлудеміз бе?

Біздің қоғамда ата-аналардан «бала тәрбиесі дегенді қалай түсінесіз?» деп сұрасаңыз, көбінен «қарны тоқ, көйлегі көк, ел қатарлы өмір сүріп жатыр, басқа не керек?» деген жауап естисіз. Яғни, біз балаларымыздың жағдай-

ын жасап, өз ортасында ұялмай жүре алуы үшін барымызды саламыз. Жағдайымыз қатты мәз болмаса да, «балам мұңаймасын» деп қалаған телефонын да алып беруге дайынбыз. Тіпті, көптеген ата-аналардан «соңғы киімімді сатсам да сені оқытамын, қатарыңнан қалдырмаймын» деген сөзді естисіз. Керемет, қуантарлық жағдай. Дегенмен де, балаларымыз өсе келе күткен нәрсемізді ала алмай делсал боламыз. «Балам үмітімді ақтамады, мені жерге қаратты» деп реніш білдіреміз. Әсіресе, өтпелі кезеңге келген кезде балаларымызға сөз өткізе алмай, оны түсіне алмай, тіпті оны тани алмай шарасыз күй кешеміз. Неге? Кеше ғана қанаттыға қақтырмай, тұмсықтыға шоқтырмай мәпелеп өсірген балапанымыз қалай ғана бүгін «бөтенімізге» айналды? Міне, осы сұрақтар көбімізді мазалайды деп ойлаймыз.

Бұл жағдайдың басты себептерінің бірі – бала тәрбиесі ұғымын қате түсінуіміз. Біз ата-аналық борышымызды тек қана баланың материалдық қажеттіліктерін қамтамыз етумен шектейміз. Баланың ішкі жан дүниесімен, сезімдерімен санаспаймыз. Баланы жеке тұлға ретінде қабылдап, өзіне тән өмірі бар екенін ескермегендіктен, уақыт өте келе «тәрбие жүйеміз» сыр бере бастайды. Қоғамда жиі айтылатын «бала ғой, не түсінеді дейсің?» секілді сөздер жоғарыда айтып өткен пікірімізді дәлелдей түсері анық. Баламыздың ішкі жан дүниесіне көңіл бөлмегендіктен, сезімдері жараланып, бізбен байланысы әлсірей бастайды. Яғни, балаларымыз қоғамда қалыптасқан қате ұғымдардың құрбанына айналып жатады. Негізінде, біз дұрыс деп ойлайтын, бірақ педагогикалық тұрғыдан, баланың сезімдері тұрғысынан бұрыс болып есептелетін әрекеттер, түсініктер баршылық. Сол қате ұғымдардың ара-жігін ажыратып, педагогикаға сай, дұрыс тәрбие жүйемізді қалыптастыра алуымыз үшін «жаттанды» ата-ана түсінігінен бас тартып, саналы түрде ата-ана бола алу «өнерін» игеруіміз қажет. Бұл өнерді игеру үшін барлық мүмкіндікті толық қолдануымыз керек. Ең бастысы, ауруымызды жасырмай, ем іздеп, шара қолданғанымыз жөн. Тіпті, «ауырып ем іздегенше, ауырмайтын жол ізде» деген қағиданы ұстансақ, нұр үстіне нұр болар еді. Дегенмен де, ата-ана бола алу өнерін тек қана өзіңіз игеруіңіз немесе тек қана өз балаңызды керемет қылып тәрбиелеуіңіз жеткіліксіз. Өйткені, біз өмір сүріп жатқан қоғам мен сол қоғамның адамдары да өте маңызды, олармен де санасуымыз керек. Оларды да ата-ана бола алу өнерін игеруге және баласын ұлттық құндылықтарымызбен тәрбиелеуге шақыруымыз қажет. Сондықтан да, бала тәрбиесіне байланысты қандай да бір керемет қазына тапсаңыз, оны дереу айналаңыздағылармен, таныс-туыстарыңызбен бөліскеніңіз жөн. Мүмкіндік болса, оларды да ізденіске, саналы әрекетке баулығаныңыз жөн.

Осы орайда Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы Құқық қорғау органдары академиясы қызметкерлерімен «Педагог кеңестері» атты жи-

нақ әзірленді. «Педагог кеңестері» жинақ авторларының пікірі бойынша, «кітап бала тәрбиесінің барлық жақтарын қамтиды, кітапты оқи отырып, өзіне қажетті жаңа және бағалы ақпарат алады. Онда берілген кез-келген кеңес ата-аналарға, әр жастағы балаларға, жалпы қызмет ба-рысында бала тәрбиесімен айналысып жүрген педагог-тар үшін пайдалы».

Кітапта ата-аналардың өз балаларымен қарым-қа-тынасының, сонымен қатар атақты педагогтардың, пси-хологтардың, көрнекті қоғам қайраткерлерінің үздік әдістемелері жинақталған. Кітаптың негізгі айтары – ата-аналардың балалармен дұрыс қарым-қатынасы адам-ның барлық өміріндегі жетістіктерінің негізі болып табы-лады. Балаларға дұрыс тәрбие беру арқылы, ата-аналар оларға психологиялық қалыпты жағдай ғана жасап қой-май, қоғамда өз жолдарын адаспай табуларына және әлемде зорлық пен қамығуды білмей өсулеріне көмекте-сетіндігін баса айтады.

Балалар білімді қызықты және негізгі іс деп есепте-уі, мектеп қабырғасынан үлкен өмірге дайын болуы үшін: өздеріне сенімді, қарым-қатынасқа бейім, шығармашыл, өздерін қорғай білетін және басқа адамдарға құрметпен қарауы үшін не істеу керек? Баланың оқуға деген құлшы-

нысының жойылмауы үшін ата-аналар не істей алады? Осы және басқа да көптеген сұрақтарға жауапты жи-нақтан табуға болады.

Сонымен қатар баланы өзіне қалай жақындатуға, оның сеніміне ие болу, өз көзқарасын қалыптастыру, са-лауатты өмір салтын ұстану туралы кеңестер және т.б. ата-аналар жиі ұшырасатын нақты проблемаларды шешу бойынша қадамды кеңестер берілген.

Ойымызды жинақтап, сөзімізді қорытындылар болсақ, балаларымыз –ертең оратын егісіміз, жинайтын жемісіміз екенін ұмытпағанымыз абзал. Сол себепті, балаларыңыз-ға бүгінгі күні ерекше көңіл бөлуге шақырамыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. 1. Педагог кеңестері. Астана 2017.
2. 2. Қазақ халқының дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары. 2-том: дүниеге келгеннен өмірден озғанға дейін (отба-сылық әдет-ғұрыптар ертеректегі авторлардың еңбек-тері бойынша) /құраст. С.Әжіғали – Алматы «Арыс» бас-пасы, 2006. – 416 бет.
3. 3. Нысанбек Төреқұл, Билер сөзі – ақылдың көзі, – Ал-маты: Қазақстан, 1996. 240 бет.
4. 4. <https://vk.com/bakittiotbasi>

Бывшему следователю прокуратуры
БАЦУРА Е.Ф.

80 лет

У каждого человека с большим жизненным опытом есть своя история, которая неизменно несет в себе урок для молодого поколения. Мы всегда должны прислушиваться к опыту старших, помня, что морщины и неспешный шаг – это молодость, прошедшая тернистый путь жизни.

26 ноября 80 лет исполняется ветерану государственной службы Евгение Федотовне Бацура.

С 1963 года Евгения Федотовна служила в органах прокуратуры. Каждый ее день был наполнен трудом и заботой о своем государстве и его гражданах.

Работая следователем прокуратуры, Евгения Федотовна скрупулезно и внимательно относилась к своей работе. Хотя должность следователя подразумевает тяжелый труд, особенно для женщины, Евгения Федотовна всегда оставалась сильной и преданной своему делу. Именно любовь к Житикаринскому району, в котором она работала, стала основной причиной ее отказа от переезда в другие горо-

да и областные центры для продолжения несения службы на более высокой должности.

В ее работе и решениях мы видим сегодня подвиг женщины, подвиг человека. Преданность делу, честная работа и активная жизненная позиция помогли Евгение Федотовне заслужить классного чина юриста 1-го класса и освоить тяжелый труд судьи.

В свои 80 лет Бацура Евгения Федотовна, по-прежнему, остается отзывчивой и внимательной женщиной. Ее советы и опыт, накопленные за годы службы – ценность, которой мы должны дорожить сегодня. Хотя сталь закаленного характера превратилась в седины, Евгения Федотовна молода душой. Глядя на ее жизненный путь можно понять, что достичь благой цели помогать людям можно только путем честного труда, уважения к закону и внимания к окружающим.

Сотрудники и ветераны органов прокуратуры Костанайской области поздравляют ее с юбилеем и выражают свое уважение и признательность.

*С юбилеем Вас, уважаемая Евгения Федотовна!
Долгих лет Вам жизни!*

Коллектив прокуратуры Костанайской области

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

Академия правоохранительных органов при Генпрокуратуре предлагает подписку на журнал «Заң және заман».

«ЗАҢ ЖӘНЕ ЗАМАН»

На его страницах вы найдете много интересного и полезного от прокурорского сообщества страны и зарубежья.

Подписаться на журнал можно в любом отделении Казпочты или по интернету (www.postmaster.kz)

Индекс журнала 75860
тел. для справок: +7 701 717 05 99,
e-mail: zan-zaman@bk.ru

Журнал
индексі –
75860

тел.:
8 701 717 05 99,
8 777 282 72 99

Индекс
журнала –
75860

тел.:
8 701 717 05 99,
8 777 282 72 99

